

G e a h č č o d i e d á h u s 2 0 0 9

HELSETILSYNET

tilsyn med barnevern, sosial- og helsetenestene



Sisdoallu

Siskkáldas dárkkisteapmi lea maiddái fágalaš stivrejupmi	3
Mánát ožzot bálvalusaid – muhto kvalitehta lea soaittahagaid mielde	5–6
Geahču guovllupsyiátralaš guovddážiin (DPS) čájeha ahte dat eai leat oahppan	7–8
Sosiálbálvalusa bearráigeahču dáhpáhusaid vuodul	9
Riikkaviidosaš bearráigeahču 2010:s	11
Ja muđui oaivvilda Stáhta dearvvašvuodageahču ahte ...	12–13
Logut ja diedut	14

Almmuhan: Stáhta dearvvašvuodageahču.
Ovddasvástideaddji doaimmaheaddji: Lars E. Hanssen
Doaimmahujoavku: Berit Austveg, Magne Braaten, Helge Høifødt, Sverre Nesheim,
Finn Pedersen (jodiheaddji), Anine Terland, Kristina Totlandsdal ja Nina Vedholm.

Engelasgillii jorgalan: Linda Grytten
Sámegillii jorgalan: Inger-marie Oskal

Gráfalaš hábmen ja deaddileapmi: 07 Gruppen. Lohku 26000

Govat: M M Malvin

Bordojuvvon Times new Roman @ pkt. @ báhpirii.

ISSN xxxx

Geahčcodiedáhusat interneahdas: helsetilsynet.no

Prentejuvvon gihppagiid sáhttá dingot dáppe: Statens helsetilsyn, Postboks 8128 Dep,
0028 Oslo, telefondna 21 52 99 00, fáksa 21 52 99 99.
Epoasta: trykksak@helsetilsynet.no.

Komenttaid ja gažaldagaid sáddet deike:
tilsynsmelding@helsetilsynet.no.

The Annual Supervision Report 2009 is also available in English on the website of the
Norwegian Board of Health Supervision: helsetilsynet.no.

Muhtun artihkkaliid gávnat sámegillii Dearvvašvuodageahču neahttabáikkis .
helsetilsynet.no

Siskkáldas dárkkisteapmi lea maiddái fágalaš stivrejupmi



Dán čuočuhusa sáhttá viidáseappot vuodđudit dasa ah te bálvalusaddin gáibida ollu bargiid. Bálkágoluiguin ii sáhte ovttaskas doaimmahat dahkat maide, earret go jus unnida bargiid logu. Ja dat lea ge guovddáš ášši. Bargiidlogu plánen ja heiveheapmi ferte dahkojuvvot daid doaimmaid ektui mat galget čáđahuvvot, sihke viidodaga ja sisdoalu dáfus. Ovdal go dan sáhttá dahkat bealušahhti láhkái, de ferte vuos čielggaduvvot makkár vuordámušat bálvalusa addimii leat, ja movt galgá čuovvut mielde ah te dát vuordámušat ollášuvvet. Dát lea fágalaš stivrenvuogádaga deataleamos oassi, ja juste dat han lea ge siskkáldas dárkkisteami ulbmil ja sisdoallu.

Stivrejeaddji orgánat, nugo suohkanstivrrat ja doaimmahagaid stivrrat, berrejít mearkkašit dán. Dat lea sin bargu hákhat dieđuid bálvalusaid kvalitehta hárrái ja eandalii beroštit das mii čáđahuvvon bearráigehčuin lea gávnannahuvvon.

Bearráigehču hástala stivrenvuogádagaid. Dat lea rukses árpun ollu teavsttaid čáđa dán geahčodieđáhusas. Dát ii leat ođas midjiide geat leat čállán dákkár dieđáhusaid ollu jagiid, ii ge lohkiide. Dađi bahábut.

Buot doaimmahagain leat dieđusge iežaset unni dahje stuorát stivrenvuogádagat. Dat guoská maiddái doaimmahagaide mat fállet mánáidsuodjalan-, sosiál- ja dearvvašvuodabálvalusaid. Muhto dat maid mii gávnahit geahčoáššiid oktavuodas, lea ággan eahpidit leat go stivrenvuogádagaid mállet ja hámit ulbmillaččat.

Njuolggadusain siskkáldas dárkkisteami hárrái sosiál- ja dearvvašvuodabálvalusas lea 4. §:s čielga ráva dasa mii galgá leat mielde buresbirgejumi bálvalusaid doaimmaheami stivrenvuogádagas. Min oainnu mielde livčii njuolggadussii vuohkkaset namman leamaš njuolggadus sosiál- ja dearvvašvuodabálvalusa stivrenvuogádahkii. Dat livčii leamaš nana muittuhus das ah te siskkáldas dárkkisteapmi namalassii lea seamma go fágalaš stivrejupmi.

Eanas doaimmahagat gos mii čáđahit bearráigehču, leat ruhtaduvvonen almmolaš ruđaid bokte. Orru leame nu ah te ruhta mii juolluduvvo, lea sihke mearrin dasa man ollu sáhttá golahit, muhto bidjá maiddái geatnegasvuoda addit vissis meari bálvalusaid. Nu lea oalle summális prošeakta atnit dusše ekonomalaš dieđuid stivrenvuodđun.

**«Lea eaiggáda
ja jodiheaddji
bargu oažžut
kvalitehtamihtuid
oidnosii ja
čájehit movt
systemáhtalaččat
galgá bargat
olahan dihte
dáid.»**

Ah te stivrenvuodđun leat eanet go bušeahetta ja rehkedoallodiedut, ii leat ávkin dušše bargoveaga čoahkkádusa ja bargiidlogu pláinemii ja čuovvoleapmáí. Dat lea maid ávkin dalle go galgá plánet dahje heivehit bálvalusaid organiserema. Dalle ferte diehtit makkár kvalitehta sii sáhttet olahit bálvalusain, ja ráhkadir modeallaaid main leat mihttárat maiguin árvvoštallá ulbmiliid joksama. Dávjá leat ovdalgihiitii stuora eahpesihkarvuodat das maid sáhttá vuordit organisašuvnnas manjel go lea čáđahan rievdadusaid. Dalle sáhttá riskaanalysaid geavaheapmi leat ávkin. Muhto vaikko leat ge riskaanalysat, de almmotge ferte ráhkadir čuovvolanvuogádagaid maid bokte lea vejolaš fuomáshit olaha go doaimmahat duodai iežas mihtuid, vai lea go áibbas endorii manname.

Lea eaiggáda ja doaimmaheaddji bargu bidjat kvalitehta mihtuid oainnusin ja čájehit movt sii systemáhtalaččat barget olahan dihte dáid mihtuid. Dát lea siskkáldas dárkkisteapmi. Vuosttažettiin dakkár gažaldagaide sihtat mii vástádusaid go čáđahit bearráigehču. Ja dađi bahábut oažžut mii menddo unnán vástádusaid.

Lars E. Hanssen



Mánát ožzot bálvalusaid – muhto kvalitehta lea soaittahagaid mielde

Mánáid- ja helpenruovttuid riikkaviidosaš bearráigeahču 2009:s čájeha ahta dát fálaldat lea beare heittot máŋgga suohkanis. Váhnemát ja fuolaheaddjit fertejít beassat leat oadjebasat dasa ahte mánát fuolahuvvojít sihkkaris vuogi mielde. Ollu suohkaniin lea váilevaš fágalaš stivrejupmi ja fertejít eanet systemáhtalačcat sihkkarastigoahit ahte mánát ožzot doarvái bálvalusaid mat leat heivehuvvon juohke máná dárbbuide.

«Sihkkarastit ahte suohkan diehtá doibmet go bálvalusat nu go galget, de fertejít leat ortnegat maid bokte oažžu dieđuid váilevašvuodaid, boasttuvuodaid ja sávakeahthes dáhpáhusaid birra, ja dasto fertejít čáđahuvvot buoridan- doaimmat.»

Mánain geat leat mánáid- ja helpenruovttuin leat dávjá moalkás ja gáibideaddji veahkkedárbbut. Sis leat duođalaš doaimmashehtejumit, dábálačcat maiddái buozanvuodat. Muhtun mánát orrot bissovačcat doppe, muhto eatnasiin leat oanehit dahje guhkit orrumat doppe helpen dihte váhnemiid. Go mánát leat dákkár báikkis, de lea suohkanis ovddasvástádus addit fuolahusa ja divšu, mii lea heivehuvvon juohke máná erenoamás dearvvašvuodadárbbuide, muhto maiddái dan dáfus ahte dát mánát ožzot buriid bajássaddaneavttuid seamma láđje go eará mánát.

Bearráigeahču čáđahuvvui suohkaniin gos addo birrajándor fuolahusbálvalus vuollel 18 jagi mánáide, sosiálbálvaluslága olis, ja guoskkaha ásodagaid 75 suohkanis/gávpotoasis. Geahču olis gávnahnahuvvojedje láhkarihkkumat (spiehkasteamit) sullii golbma njealjádoasis dákkár doaimmahagain. Spiehkasteamit ledje hui iešguđet láganat, viidodaga ja vuogi hárrái. Suorggit mat vuollelis namuhuvvojít dasa makkár láhkarihkkumat gávnahnahuvvojedje, leat dušše ovdamearkan, eai ge guoskka buot suohkaniidda.

Beare heittot fágalaš stivrejupmi sihkkarastit bálvalusaid kvalitehta
Mánáid- ja helpenásodagat leat dakkár doaimmahagat main dábálačcat leat máŋga oasseággebargi, sadjásáčcat ja bargit geain ii leat fágaoahppu, ja dasa lassin ollu ovttasbargoguoimmit, nugo váhnemát, fástadoaktárat, oahpaheaddjit ja doarjaolbmot. Go eanas bargiin ii leat fágaoahppu ja oallugiin lea dušše unna oassevirggáš, de bidjá dát stuora gáibádusaid oahpaheapmái,

bagadallamii ja bálvalusaid fágalaš stivrejupmái. Bargiid gelbbolašvuodadárbu ferte árvvoštallojuvvot mánáid doaibmannávccaid ja veahkkedárbbuid vuodul. Okta juohke goalmmát doaimmahagas mii bearráigeahčcojuvvui, ii lean fuolahan systemáhtalaš oahpaheami. Váilevaš oahpaheapmí guoskkai sihke dálkkasgieđahallamii, dikšui ja fuolaheapmái, buozanvuodaide ja doaimmashehttejumiide ja gulahallanvuogádagade.

Okta vuohki buhtadit rievddadeaddji fágagelbbolašvuoda, livčii leat go ráhkada prosedyraid, namalassii čilgehusaid dasa movt guđet ge doaimmat galget čáđahuvvot iešguđet dilálašvuodain. Suohkanat fertejít árvvoštallat guđiin surrgiin dárbbašuvvojít čálalaš prosedyrat, go vuos leat guorahallan gokko lea riska ahte boasttuvuodat dáhpáhuvvet. Máŋga suohkana eai lean dieid árvvoštallan.

Sihkkarastit buori gova das ahte doaibmá go bálvalus nu go galgá, fertejít suohkanis leat vuogádagat maid vuodul sáhttá gávnahnahit gokko leat váilevašvuodat, rihkkumat ja sávakeahthes dáhpáhusat, ja dasto dán olis álgaghit buoridandoaimmaid (spiehkastagaid giedđahallat). Ollu suohkaniin váilot vuogádagat dasa movt evalueret ja buoridit diliid. Jus sávakeahthes dáhpáhusat eai fuomášuvvo ja diedihuovo, de ii leat doaimmahagas vuodđu njulget boasttuvuodaide ja eastadit daid fas dáhpáhuvvamis.

Ulbumillaš beaivválaš eallima lálideapmi ja heivehuvvon dikšu ja fuolahus juohke ovta mánnái lea váilevaš

Ledje oalle máŋga suohkana mat eai systemáhtalačcat guorahala mánáid dárbbu beaivválaš dikšui, dearvvašvuodaveahkkái ja doaimmaide, nu ahte livčče sáhttán addit juohke oktii heivehuvvon bálvalusfálldaga. Persovnnalačcat heivehuvvon fálaldat gáibida plánema, muhto juohke njealját doaimmahagas, mii bearráigeahčcojuvvui, váilo dahje ledje váilevaš doaibmaplánat. Eanemus



rikkumat ledje ahte eai lean plánat, dahje dat ledje váilevaččat. Boadusin sáhttá leat ahte doaibmafálaldagat addojuvvojxit soaittahagaid mielde. Turnus-vuoruid ja oahpahusdárbbuid árvvoštallamis válde menddo unnán vuhtii mánáid iešguđet dárbbuid. Dát lea erenoamáš vhággin mánáide geat bistevaččat orrot dahje geat ollu áiggí leat ásodagas, ja sáhttá earret eará dagahit sin doaibmannávcvaid ovdii.

Bearráigeahčus leat hárve fuomášan rihkkumiid biebmodearvvašvuoda ja borademiid hárrái.

Ii álo bealuštahti dálkkasgiedahallan

Ollu dáin guoskevaš mánáin leat buozanvuodat maid ferte dikšut dálkasiiguin. Suohkaniin lea ovddasvástádus fuolahit ahte mánát ožžot dárbašlaš dálkasiid rievttes áigái. Dálkkasgiedahallan lea gávnahnahuvvon suorgin mas lea erenoamáš dárbašlaš buoridit dábiid ja vugiid. Sullii bealis suohkaniin gos lei bearráigeahču, fuomášuvvojedje láhkarihkumat dálkkasgiedahallama hárrái. Rihkkumat ledje vuostazettiin váilevaš dahje boasttu prosedyrat, ahte prosedyrat eai čuvvojuvvon, ahte lei eahpečielggas geas lea ovddasvástádus giedahallat dálkasiid, ja váilevaš gelbolašvuhta. Dát lasiha riskka dasa ahte dáhpáhuvvet boasttuvuodat dálkkasgiedahallamis, ja ahte mánát eai oaččo daid dálkasiid maid dárbašit.

Váilevaččat heivehuvvon ásodagat

Mánáid- ja helpenásodagat fertejít fysalaččat heivehuvvot daidda mánáide geat doppe ásset ja sin erenoamáš dárbbuide. Juohke logát ásodat lei váilevaččat heivehuvvon. Dasa lassin ožžo 20 % suohkaniin mearkkašumiid fysalaš dilálašvuodaid hárrái. Namalassii ahte otná lága mielde ledje dat lobálaččat, muhto livčče galgan leat buorebut heivehuvvon mánáid erenoamáš dárbbuide. Stuora oassi mánáin geat leat mánáid- ja helpenásodagain leat doaimmashehttejumit mat dagahit váttisvuodaid friddja lihkadir birrasis. Ollu gávnnaheamit ledje váilevaš heiveheamit mánáide geain leat lihkadanhehtehusat, erenoamážit mánáide geat geavahit juvlastuoluid, nu ahte sin vejolašvuhta searvat oktasaš doaimmaide headuštvvui.

Bohtosat ja ávžžuhusat

Suohkaniid njunnožat fertejít ohcalit ja čuovvolit bálvalusaid kvalitehta juohke ovttá mánáid- ja helpenásodagas. Suohkanat galget erenoamážit:

- Árvvoštallat gokko sáhttá čuožžilit váilevašvuhta, vai sáhttet eastadit vhággiid dáhpáhuvvamis
- Fuolahit ahte dárbašlaš rutiinnat ja prosedyrat ásahuvvojxit sihkarastin dihte mánáide bálvalusaid
- Hákhat doarvái gelbolašvuoda ja oahpaheami vuhtii váldin dihte mánáid fuolahusa
- Fuomášit váilevašvuodaid ja lágidit dili buoridanbargui

Bohtosiid dán bearráigeahčus sáhttet maiddái eará suohkanat geavahit vuodđun guorahallat iežaset bálvalusaid ja digaštallat riskavuloš beliid iežaset doaimmahagain.

Doaimmahagat mat leat iskojuvvon doaimmahuvvojxit sosiálbálvaluslága vuodđul, muhto eanas mánáid- ja helpenásodagat dárbašit maiddái dearvvašvuodabálvalusaid. Dát bidjá suohkaniidda erenoamáš gáibádusaid leat gozuid alde dan dáfus ahte sis lea rievttes gelbolašvuhta ja ahte leat čielggadan guđet njuolggadusat sidjiide gusket ja guđiid bálvalusaid sii galget addit.

Stáhta dearvvašvuodageahču deattuha maiddái ahte gustovaš lábat eai leat doarvái bures hábméjuvvon mánáid- ja helpenásodagaid doaimmaheampái. Dan dáfus dat leat sihke váilevaččat, váddásat ja moalkasat. Muhtin oktavuodain, earret eará fysalaš heiveheami dáfus, lea suohkaniidda váttis diehtit makkár gáibádusat eiseválddiin leat. Berrešii čielgaseappot boahit ovdan sosiálbálvaluslága njuolggadusain movt mánáid dearvvašvuodabálvalusdárbbu galgá áimmahušsat. Stáhta dearvvašvuodageahču ávžžuha ahte lábat guorahallojuvvoyit dainna ulbmiliin ahte buoremusat vuhtii váldit dáid mánáid erenoamáš dili ja dárbbu.

Litteratur: Det vil helst gå bra... Oppsummering av landsomfattende tilsyn i kommunale sosial- og helsetjenester til barn i barne- og avlastningsboliger. Rapport fra Statens helsetilsyn 2/2010.

Geahčeu guovllupsykiátralaš guovddážiin (DPS) čájeha ahte dat eai leat oahppan

**2008: ja 2009:s čádahuvvui riikkaviidosas
geahčeu guovllupsykiátralaš guovddážiin
(DPS). Lea vuosttaš geardi go Fylkaid
dearvvašvuodageahču čádaha
riikkaviidosas geahču seamma suorggis
guokte lagi manjálaga. Ulbmilin lea earret
eará leamaš giddet fuomásumi dihto
bálvalussuorgái guhkit áigge, ja nu
váikkuhit dasa ahte bálvalusaid
siskkobealde juogaduvvojot oahppu ja
vásáhusat. Bearráigeahču čádahedje
guovllulaš geahčjoavkkut
systemadárkkisteapmin. Dasa lassin leat
guokte olggobeale fágaoibmo, okta
psykologaspesialista ja okta psykiáter,
veahkehan juohke geahčjoavkkut
fágadárkkisteaddjin.**

Fylkaid dearvvašvuodageahču čádahii
bearráigeahču 57 riikka DPS:in, namalassii
bures badjel guokte goalmmádasoasi DPS:in.
Gávnnaheamit čájehit ahte leat čujuhuvvon
láhkarihkkumat ovta dahje eanet surgiin
golbma njealjádasoasis dan 57 DPS:s mat leat
iskojuvvon. Leat ollu seamma dilálašvuodat
2009:s, mat juo ledje 2008:s. Stáhta
dearvvašvuodageahču ii sáhte nappo oaidnit
ahte dearvvašvuodadoaimmahagat (HF) ja
guovllulaš dearvvašvuodadoaimmahagat
(RHF) leat geavahan čujuhuvvon rihkkumiid
ovta DPS:s njulget ja eastadir rihkkumiid eará
DPS:in seamma Dearvvašvuodadoaimmahaga
siskkobealde.

Bearráigeahčus leat mii iskan sihkkarastet go
DPS:t bealuštahti čielggadeami ja vuoruheami
čujuhuvvon pasieanttaid hárrái, ja dohkálaš
čielggadeami, divšsu ja čuovvoleami daid
pasieanttaid guovdu geat ožzot
dearvvašvuodaveahki. Oktiibuot lea 16
Dearvvašvuodadoaimmahagas leamaš geahču
guovtti dahje eanet DPS:s sihke 2008:s ja
2009:s. Geahčut leat gávnahan ahte DPS:in
leat iešguđet lágan organiseremat, stivrejupmi
ja jodiheapmi, maiddái dan dáfus movt
spesialistagelbbolašvuota lea olámuttos ja
man muddui dat geavahuvvo, ja maiddái leat
erohusat das makkár kvalitehta DPS'
bálvalusain lea. Stuora erohusat bálvalusain
ollesolbmuide, geain leat psykalas gillámušat,
sáhttet buktit hástalusaid sihkkarastima dáfus
álbmogii bealuštahti
dearvvašvuodabálvalusaid ja ovttadássásaš

vejolašvuoda dárbbašlaš
dearvvašvuodaveahkkái go dasa lea dárbu.

**Vuoigatvuohta čielggadeapmái ja
dárbbašlaš dearvvašvuodaveahkkái**
Go DPS:ii čujuhuvvo pasieanta, de addojuvvo
seammás pasientii vuoigatvuohta oažžut iežas
dearvvašvuodadili čielggaduvvot ja nu
maiddái dearvvašvuodaveahki dárbbu
árvoštallojuvvot. Čielggadeami
vuoigatvuohta guoská buot čujuhuvvon
pasieanttaide. Dat pasieanttat geain lea
eanemus dárbu oažžut veahki, galget
vuoruhuvvot ja oažžut dárbbašlaš
dearvvašvuodaveahki dihto áigemeari sisá.
DPS ferte fuolahit ahte čielggadeapmi ja
vuoruheapmi sihkkarastá duođalaš buhcciide
dearvvašvuodaveahki jođánit, ja ahte addo
diehtu alcces pasientii ja su fástadoaktárii dan
birra movt pasieantta viidáset guorahallan ja
dikšun lea jurddašuvvon jotkojuvvot.

Bearráigeahču lea čájehan láhkarihkkumiid
sihke 2008:s ja 2009:s DPS:ii čujuhuvvon
pasieanttaid čielggadeami ja vuoruheami
dářus. Mii leat gávnahan váilevašvuodaid das
ahte spesialista galgá árvvoštallat ohcamiid ja
čujuhemiid vai fuomášuvvo guđet pasieanttat
jođánepmosit dárbbašit veahki, ja ahte sii
čielggaduvvojot dadi mielde. Muhtin DPS:in
ledje biddjojuvvon dikšunáigemearit ja
sáddejuvvon vástádusat mat eai váldán vuhtii
oktagaslaš pasieanttaid dárbbuid, ja dat ledje
almmá doarváí duođatusaid haga mat
muitalivče ahte sii leat sierra
árvoštallojuvvon. Muhtin DPS:in eai leat
ásahuvvon vuogádagat mat sihkkarastet ahte
árvoštallanáigemearri dollojuvvon. Muhtin
moaddásis maid váilot vuogádagat mat
sihkkarastet bajilgova produkšuvdnadieđuid
hárrái, nugo galle pasieantta leat ožzon
vuoigatvuoda dárbbašlaš
dearvvašvuodaveahkkái, galle pasieantta leat
ožzon lohpái veahki áigemeari haga, ja gallásii
lea vástiduvvon ahte eai oaččo sis veahki.
Soames DPS:t gilde pasieanttaide veahki
boasttu vuodul. Muhtin DPS:t sáddejedje
pasieantadieđu dušše čujuheaddjái, gii de
bivdojuvvui addit dieđu pasientii.

Stáhta dearvvašvuodageahču atná
duođalažjan go ain orrot leame stuora
váilevašvuodat sihkkarastimis čujuhemiid

**«Geahčuid olis
leat
gávnahuvvon
láhkarihkkumat
sihke 2008:s ja
2009:s
pasieanttaid
árvoštallama ja
vuoruheami
dáfus, geat leat
sáddejuvvon
DPS:ii.»**



giedahallama DPS:in. Dat sáhttá dagahit ahte DPS:s eai fuolat ahte dat pasieanttaid geain lea eanemus dárbu oažžut veahki, vuoruhuvvojít ovdalii sin geain ii leat seamma heahtedárbu, ja geat sáhttet veahá vuordit. Lassin dasa go dás sáhttet leat váikkuhusat ovttaskas pasieantta dearvvašvuodaveahkkái, de sáhttá dat headjudit ovttasdoaimma DPS ja čujuheaddji ásahuaid gaskka. Gávnnaheamit lea erenoamáš duoðalaččat dan dáfus go leat fuomášuvvon váilevašvuodat vuogatvuodas oažžut dárbašlaš dearvvašvuodaveahki ja vuoruheami spesialistadearvvašvuodabálvalussii maiddái ovddit riikkaviidosaš bearráigeahčuin.

Cielggadeapmi, dikšun ja čuovvoleapmi
Pasieanttaid bealuštahti čielggadeapmi, dikšun ja čuovvoleapmi eaktuda ahte DPS:t leat ásahan systemáhtalaš vuogádagaid dasa maid proseassat galget sittisoallat, movt dat galget čádahuvvot ja movt dat galget duoðaštuvvot. Vuogádaga fertejít buot bargit dovdat ja dasa fertejít oahpásmuvvat buohkat geain lea ovddasvástádus proseassaide ja geat daiguin barget. Lea hui deatalaš ahte jodiheaddjít dárkkistit ahte dát duoðai dáhpáhuvvá. DPS:t fertejít fuolahit ahte bargiin leat doarvái diedut ja gelbbolašvuhta čádahit bargguideaset dohkálaččat, ja ahte spesialista dárkkista čielggadeami ja divšu.

Gávnnaheamit bearráigeahču olis čájehit ahte iešguđet surgiin leat ráhkaduvvon prosedyrat, ovdamearkka dihte rutiinnat sihkkarastin dihte bealuštahti čielggadeami ja iešguđet diagnostalaš reaidduid geavaheami jna. Muhto DPS:in leat hástalusat dan hárrai ahte oahpásnuhitt bargiid dáidda, ja čuovvolit ahte bargit válđet dáid atnui. Mánjga DPS:s fuomášuvvojedje váilevašvuodat pasieanttaid čielggadeami hárrai, geain leat psykosat dahje duoðalaš deprešuvnnat, ja beare stuora erohusat čielggadeami kvalitehtas. Muhtin DPS:in váilo čilgejumit, ja nappo váilo journálain ságastallandivšu ulbmiliid, sisdoalu ja struktuvrra duoðaštusat. Bearráigeahču čájeha ahte láhka rihkkojuvvo čielggadan- ja dikšunproseassaid duodašteami ja journálačállima hárrai. Čielggadan- ja dikšunproseassaid journálačállin lea deatalaš eaktu čielggadan- ja dikšunfálaldaga kvalitehta

hárrai, ja dakkár duoðaštusaid váilevašvuhta sáhttá dahkat dili váttisin jus eará divššár ferte joatkit divššu. Váikkuhussan sáhttá šaddat heittot ollislašvuhta ja dikšunvuogádaga earáhuhttin. Váilevaš duoðašeapmi dagaha maiddái stuorát vára dasa ahte dikšun ii šatta evaluerejuvvot.

Muhtin sajiin ii sihkkarastojuvvo dikšu doarvái spesialistta bokte ja/dahje eará divššáriid ovttasbarggu bokte.

Ahte čielggadan- ja dikšundoaibma ii doarvái sihkkarastojuvvo systemáhtalaš doaimmaid bokte, sáhttá dagahit dohkketmeahtun hearkivuođa ja váilevaš pasieantasihkarvuodá.

Organiseren, stivrejupmi ja jodiheapmi
Gávnnaheamit bearráigeahču olis čájehit ahte ain leat váilevašvuodat ovdal go DPS:in lea systemáhtalaš beroštupmi oahppan- ja buoridanbargui. DPS:id ja Dearvvašvuodadoaimmahagaid jođiheddjiin ii leat doarvái buorre kontrolla ja čuovvoleapmi sihkkarastit bealuštahti báļvalusaid. Dalle go Dearvvašvuodageahču lea boahán seamma Dearvvašvuodadoaimmahakhii nuppe lagi, de eai leat gávnahuvvon unnit meari láhkarihkkumat, muhto soames oktavuodain eai leat seamma duoðalaš rihkkumat nuppe háve. Juohke Dearvvašvuodadoaimmahaga ja Guovllulaš dearvvašvuodadoaimmahaga jođiheddjiin lea ovddasvástádus fuomášit ja oahppat dain váilevašvuodain mat gávnahuvvojít ovttá DPS:s ja geavahit dáid vásáhusaid systemáhtalaččat buoridit olles doaimmahaga.

Stáhta dearvvašvuodageahču vuordá ahte dearvvašvuodadoaimmahagat fuolahit ahte stivrejupmi lea doarvái buorre sihkkarastit dan ahte láhka čuvvojuvvo ja ahte DPS:id doaimmat čádahuvvovit gáibádusađ mielde. Dán áigut mii ságastallat Guovllulaš dearvvašvuodadoaimmahagaiguin ja departemeanttain mii eaiggáduššá dáid.

Litteratur: Distriktspsykiatriske tenester – likeverdige tilbod? Oppsummering av landsomfattande tilsyn 2008 og 2009 med spesialisthelsetenester ved distriktspsykiatriske sentre. Rapport frå Statens helsetsilsyn 3/2010.

Sosiálbálvalusa bearráigeahču dáhpáhusaid vuodul



Bearráigeahču rievttalaš vuoddu

Fylkkamánni doaimmaha bearráigeahču sosiálbálvalusaid guovdu sosiálbálvaluslága kapihtaliid 4, 4A,6 ja 7 mielde. Fylkkamánnái lea addojuvvon bearráigeahčanváldi sosiálbálvaluslágas § 2-6. Stáhta dearvvašvuodageahčus lea § 2-7 mielde bajimus fágalaš bearráigeahčeanovddasvástádus sosiálbálvalusaid hárrai. Fylkkamánni lea maiddái ovttaskasmearrádusaid hárrai váiddaásahus, ja váiddagieđahallamis sáhttá fylkkamánni fuomáshit diliid mat gáibidit čuovvoleami bearráigeahču hámis.

Bearráigeahču lea eiseváldiid dárkkisteapmi das ahte čuvvojuvvojtit go láhkamearrádusat. Plánejuvvon bearráigeahču sosiálbálvalusa guovdu lea dábálačcat čáđahuvvon systemadárkkisteapmin. Suorggit gos bearráigeahču čáđahuvvo, válljejuvvojtit riska- ja hearkivuodaárvvoštallamiid vuodul, doppe gos lea ágga navdit ahte sáhttet gávdnot váilevašvuodat.

Bearráigeahču dáhpáhusaid vuodul

Ovttaskas dáhpáhusat, dahje dilálašvuodat, sáhttet maiddái leat duogážin dasa ahte fylkkamánni ásaha bearráigeahčoásshi. Bearráigeahču dáhpáhusa vuodul vuolga dábálačcat das go bálvalusa vuostáiváldi dahje su lagamučcat váidet dilálašvuodat dahje dáhpáhusa bálvalusa oktavuodas. Fylkkamánni árvvoštallá, manjel go vejolačcat vuos lea čohkken lassidieđuid ássis, dilálašvuodat birra dahje ovttaskas dáhpáhusa birra, gávnahan dihte lea go ássis vuoddu navdit ahte suohkan dahje doaimmahat ii deavdde eiseváldiid gáibádusaid. Stáhta dearvvašvuodageahču lea 2009:s ovttasbarggus fylkkamánniguin ráhkadan bagadusa das movt fylkkamánnit galget giedħahallat diekkár bearráigeahčoásshi.

Dilálašvuodaid ja dáhpáhusaid ovdamarkkat, mat sáhttet dagahit ahte šaddá bearráigeahčoásshi:

- Ruovttuveahkki ii boade bálvalusa vuostáiváldi lusa nugo mearrádusas daddjo
- Bargit dávjá lotnahuvvet ásahusas, mii dagaha ahte psykalačcat doaimmashehttejuvvon olmmoš álo ferte hárjánit ođđa vehkiide, ja dat sáhttá dagahit

ahte adnojuvvojtit bággendoaimmat dárbašmeahtumit

Konkrehta ášši ovdamarkan

Bálvalusa vuostáiváldi ii ožzon iežas stivrejuvvon persovnalaš veahki (dárogillii: BPA) danne go suohkan gáibidii erenoamáš fágagelbbolašvuoda assisteanttain. Dán ássis mearridii fylkkamánni ahte suohkan ii sáhte gáibidit eará gelbolašvuoda assisteanttaid virgádeamis go dan mii lea dárbašlaš sihkkarastit dan dihto olbmui bealuštahti bálvalusaid.

Fylkkamánniid giedħahallama vuoddu geahčoásshiid giedħahallamis lea dárkkistit ahte dilálašvuodat, doaimmat ja mearrádusat čuvvot daid geatnegasvuodaid mat leat lágas mearriduvvon dahje mearrádusain lága olis. Fylkkamánnit fertejit dieđuid háhkhat ja árvvoštallat leat go sosiálbálvalusa riektenuolggadusat rihkkojuvvon. Konklušvdna sáddejuvvo dasto suohkanii, mas de lea geatnegasvuolta njulget čujuhuvvon váilevašvuoda. Dávjá leat váilevašvuodaid duogážin dat ahte doaimmahaga stivrenvuogádagas leat váilevašvuodat. Bearráigeahčcoeiseválddit fertejit danne fuolahit ahte diekkár váilevašvuodat njulgejuvvajtit, ja ahte doaimmahagas lea stivrenvuogádat mii sáhttá fuomáshit boasttvuodaid boahtteáiggis.

Organiseren NAV olis – erenoamáš hástalus

NAV-odästus mielddisbuktá ahte ovddasvástádus bálvalusaid hárrai lea juhkkojuvvon suohkana ja stáhta gaskka, NAV-kántuvrra olis. NAV-kántuvrra ovddasvástádussuorgi lea muhtin muddui lága olis ja muhtin muddui soahpmuša olis stáhta ja suohkana gaskka. Danne ferte fylkkamánni, go álgħaha bearráigeahču muhtin suohkanis, atnit erenoamážit váras lea go suohkan organiseren sosiálbálvalusaid NAV vuollá. Ovttasbargo-/guimmešvuodasoahpmuš suohkana ja NAV gaskka šaddá guovddážiċċi čielggadeamis guđet bálvalusat gullet NAV vuollá ja movt lea oktavuhta eará suohkanlaš/sosiála bálvalusaide.

«Ovttaskas
dáhpáhusat
sáhttet maid
dagahit ahte
Fylkkamánni
čadaha
bearráigeahču.»



Riikkaviidosaš bearráigeahču 2010:s

Bearráigeahču galgá sihkkarastit bálvalusaid dan bokte ahte guorahallá čuvvojuvvojit go mearrádusat. Dan čadahit fylkkamánnit ja Fylkaid dearvvašvuodageahčut, sierra dahje ovttas. Riikkaviidosaš bearráigeahču čadahuvvo oktasaš bagadusa vuodul sihkkarastin dihte ovttalágánvuodaid temáid ja čadaheami hárrái, ja dan dihte vai gávnnaheamit árvvoštallojuvvojit ovttalágái.

Stáhta dearvvašvuodageahču lea oððajagemánu 1. beaivvi 2010 rájes šaddan bajimus bearráigeahčoeiseváldi guovtti oðða gehččosuorggis: Mánáidsuodjalus ja sosiála bálvalusat bargo- ja čálgoħálddašeamis (NAV). Lea álgghahuvvon ráhkkanapmi riikkaviidosaš bearráigeħčui sosiála bálvalusaid guovdu 2010:s ja mánáidsuodjalusas 2011:s, lassin dasa maid fylkkamánnit áigges áigái bearráigeħčet dain surgiin.

Dearvvašvuodageahču riikkaviidosaš bearráigeahču plána 2010:s fátmasta sosiála bálvalusaid NAV olis, suohkanlaš sosiál- ja dearvvašvuodabálvalusaid ja spesial istadearvvašvuodabálvalusaid.

Sosiála bálvalusat NAV olis
Deataleamos mearrádusat oðða lágas sosiála bálvalusaid hárrái NAV olis gusket ekonomalaš doarjagiidda ja kvalifiserenprogrammii ja kvalifiserendoarjagii. Fylkkamánnit galget 2010:s čadahit bearráigeahču oktasaš bagadusa mielde.

Spesialistadearvvašvuodabálvalusat
Jagis 2010 ii leat plánejuvvon dábalaš riikkaviidosaš bearráigeahču spesialista-dearvvašvuodabálvalusaid guovdu – mas lea okta oktasaš temá. Fylkaid dearvvašvuodageahčut galget ráhkadiet oktasaš regiovnnalaš bearráigeahčoplána árvvoštallamiid vuodul dan hárrái gos orru leame dárbašlaš čadahit bearráigeahču guđege regiovnnas. Dát bearráigeahčut galget nugo muđui čoahkkáigessojuvvot sihke regiovnnalaččat ja natiovnnalaččat.

Suohkanlaš dearvvašvuoda- ja sosiálbálvalusat boarrásiidda

Oassin Stáhta dearvvašvuodageahču 4-jagi ángirušsamis bearráigeahčat boarrásiid bálvalusaid, leat plánejuvvon moanat bearráigeahčodoaimmat suohkaniid guovdu jagis 2010, mas oassin leat systemadárkkisteamit, fástadoaktárbearráigeahčut, iešiedáhusbearráigeahčut, ovttaskas áššiid dárkkisteapmi ja dieđitkeahthes bearráigeahčut. Geahččotemá lea mearriduvvon dan vuodul maid mii dieħtit deatalaš ja vattis hástalusaid birra suohkaniin, ja vásáhusaid vuodul dan hárrái gos dávjá gávnnaheamit áigges áigái bearráigeħčet dain surgiin.

Dearvvašvuodageahču riikkaviidosaš bearráigeahču plána 2010:s fátmasta sosiála bálvalusaid NAV olis, suohkanlaš sosiál- ja dearvvašvuodabálvalusaid ja spesial istadearvvašvuodabálvalusaid.

Sosiála bálvalusat NAV olis
Deataleamos mearrádusat oðða lágas sosiála bálvalusaid hárrái NAV olis gusket ekonomalaš doarjagiidda ja kvalifiserenprogrammii ja kvalifiserendoarjagii. Fylkkamánnit galget 2010:s čadahit bearráigeahču oktasaš bagadusa mielde.

Spesialistadearvvašvuodabálvalusat
Jagis 2010 ii leat plánejuvvon dábalaš riikkaviidosaš bearráigeahču spesialista-dearvvašvuodabálvalusaid guovdu – mas lea okta oktasaš temá. Fylkaid dearvvašvuodageahčut galget ráhkadiet oktasaš regiovnnalaš bearráigeahčoplána árvvoštallamiid vuodul dan hárrái gos orru leame dárbašlaš čadahit bearráigeahču guđege regiovnnas. Dát bearráigeahčut galget nugo muđui čoahkkáigessojuvvot sihke regiovnnalaččat ja natiovnnalaččat.

Ja muđui oaivvilda Stáhta dearvvašvuodageahču ahte ...



Sidj iide g eat hā iidot diehtit eanet Stáhta dearvvaš vuodag eahčuárvvoš tal l amiid ja oaivil iid hárřa, I eat vuosttamúš čá al aš gáldut reivvet main leat ovttaskas áššiid mearrádusat ja stuorát ja unnit raporttat čadahuvvon bearräg eahčid vuodl . Dá I eat Dearvvaš vuodag eahčubarg g unj wol g g o bohtosat. Dain I eat min árvvoš tal l amat čavg a čadnoj uvon g ustovaš I ág aid g ábáluasaide.

Lassin dáid dokumeanttaide bohtet min oaivilat maiddái ovdan soames eará unnit eanet formála čállosiin. Dát leat erenoamázit gulaskuddanc ealkámušat láhkaevttohusaide ja eará čujuheaddji dokumeanttat. Diekkár oktavuođain lea mis viidábuš vejolašvuhta ovddidit oainnuideamet almmá čatnasumiid haga gustovaš láhkamearrádusaide. Liikká mii dalle nai atnit deatalažžan čatnat iežamet c ealkámušaid vásáhusaide maid leat háhkan bearräigehčodoaimma bokte.

Maiddái 2009:s leat mii almmuhan ollu diekkár c ealkámušaid. Visot lea almmuhuvvon min neahtasiidduin: helsetilsynet no.

Vuollelis namuhit osiid muhtun c ealkámušain.

Rievdadusat mánáidsuodjalusbálvaluslágas

Stáhta dearvvašvuodageahču doarju Mánáid-ja dásseárvodeapeartemeantta evttohusa bidjat min vuollái bajimus fágalaš geahču stuora osiin mánáidsuodjalusas. Nu movt ovdal, de galgá fylkkamánniin leat ovddasvástádus čadahit bearräigehčuid iežaset fylkkain. Rievdaapmi lea fámus oddajagemánu 1. beaivvi 2010 rájes. Min gulaskuddanc ealkámušas ákkastallat mii iežamet oainnu earret eará ná:

Min árvvoštallama mielde boahtá bajimus dásí bearräigehču ovttasteapmi mánáidsuodjalusa, dearvvašvuoda- ja sosiálbálvalusaid hárřai nannet ollisvuoda ja oktilašvuoda bearräigehčus ja nu maiddái bálvalusaid hárřai mánáide ja nuoraide.

Stáhta dearvvašvuodageahču deattuha maiddái ahte evttohus man áigumuš lea lasihit gaskka Mánáid- ja dásseárvodepartemeantta ja doaibmi mánáidsuodjalusa gaskka, boahtá nannet bearräigehču sorjasmeahttunvuoda.

Vásáhusat bearräigehčuin čájehit ahte lea stuorát riska ahte dáhpáhuvvet boasttuvuodat go máŋga bálvalusa galget ovttas doaibmat, ja eandalii dalle go bálvalusaid addet iešguđet bálvalusdásit. Bearräigehču ovttastupmi sáhttá leat doaibma mii unnida boasttuvuodaid dáhpáhuvvama riskka dán suorggis, mii lea erenoamáš deatalaš veahkkedárbbášeaddji mánáide ja nuoraide geat leat ovdáneame ja geat eai galggaše dárbbášeahttumit šaddat vuordit rievtes bálvalusa rievtes áigái.

Riikka fylkkamánnit leat iežaset guhkes áiggi geahčcoovddasvástádusa olis mánáidsuodjalusa guovdu háhkan valjit máhtu ja dieđuid dán surggiin. Nu odžžu Stáhta dearvvašvuodageahču bajimus ovddasvástádusa buresdoaibmi geahčcosuorggis mas lea hárjáneapmi ja fágalaš nanu ovttasbargoguoimmit.

Fylkkagieldda doaimmat álbmotdearvvašvuodabarggu

Dán ášsis doarjui Stáhta dearvvašvuodageahču evttohusa, muhto attii moanat mearkkašumiid. Earret eará dovddaheimmet ahte evttohusa analyhtalaš vuodđu lei headju, ii unnimusat danne go eai lean árvvoštallan movt sullasaš rievdadusat ja ortnegat leat doaibman eará dävvirikkain. Mii maiddái čujuheimmet ahte ovttasdoaibma sosiála dilálašvuodaid ja dearvvašvuoda gaskka ii leat beare čiekjälit árvvoštallojuvvon:

Eanet normatiiva sisdoalu dáfus váillahit mii árvvoštallama ja guorahallama sosiála barggu eastadanhástalusaid, sosiála barggu dábálaš doaimma ja álbmotdearvvašvuodabarggu gaskavuodaid hárřai.

Njuolggadus veajuiduhittima birra dálkkasveahki bokte (dárogillii: LAR) oktan natiovnnaš njuolggadusaignin
Gulaskuddancealkámuša guovddáš ášši lea ahte rievttálaš reguleren ii ábut hehttet fágalaš bealuštahti doaimmaid čádaheami:

Stáhta dearvvašvuodageahču lea ovttaoivilis departemeanttain das go LAR árvvaluvvo regulerejuvvot seamma lágje go eará fágaidrasttideaddji spesialiserejuvvon dikšu gárihuhttinávdnasiid boasttugeavaheddjiid



várás. Dát mearkkaša maiddái dán dikšunvuogis ahte fágalaš ja oktagaslaš árvvoštallamat pasieantta dearvvašvuodaveahki hárrái leat vuosttamus eaktun sisaválđima, divšsu ja olggosčáliheami dáfus. Stáhta dearvvašvuodageahču atná deatalažžan ahte LAR rámämmearrädusat čielggaduvvojít, ja eandalii danne go dat lívčii mielde dán dikšunvuogi hárrái harmonisereme geavada miehtá riikka.

Guovddás čuokkis njuolggadusevttohusas lea ahte LAR definerejuvvo spesialiserejuvvon dearvvašvuodabálvalussan. Spesialistadearvvašvuodabálvalus lea geatnegas áigái oažžut geatnegahtti ovttasbarggu suohkana dearvvašvuodabálvalusain, sosiálbálvalusain ja eará guoskevaš ásahusaiguin (§ 5). Dát searvan lea áibbas mearrideaddjin dikšunbohtosiidda ...

Heahtediedihbanbálvalusa boahttevaš organiseren

Dán ásshís mii garrisit miettaštalaimet. Min árvvoštallama mielde lea stuora riska čadnojuvvon dasa ahte rievadidit vuogádaga mii doaibmá dohkálaččat, ja mas leat iešvuoden mat dorjot suohkana dearvvašvuodabálvalusa ja spesialistadearvvašvuodabálvalusa ovttasdoaimma.

Stáhta dearvvašvuodageahču lea ollislás árvvoštallama vuodul gávnahan ahte ii sáhte doarjut bargojoavkku evttohusa oktasaš heahtediedihbanbálvalusa boahttevaš organiserema hárrái. Dán árvvoštallamis deattuhit mii ahte evttohuvvon organiseren min oainnu mielde ii buorit kvantitativalaččat ii ge effektivisere medisiinnalaš heahtediedihandoaimma. Viidáseappot

oaivvildit mii ahte organiserema evttohus ii vuhtii váldde organisašvnna buresdoaibmi medisiinnalaš heahtediedihbanbálvalusa boahttevaš dárbbuid.

Odda láhka sosiála bálvalusaid birra bargo- ja čalgoortnegiid hálldašeams
Stáhta dearvvašvuodageahču doarju departemeantta evttohusa ásahit bearráigeahču láhkaevttohusa kapiittala olis bálvalusaid hárrái ovttaskas olbmuide, earret eará ekonomalaš doarjagiid ja kvalifiserenprogramma hárrái, muhto oaivvilda ahte bearráigeahčcováldi maiddái berre guoskat eará osiide láhkaevttohusas. Dás oaivvildit ovdamärkka dihte bearráigeahču dán surggiin, mat namuhuvvojít láhkaevttohusas: geas lea ovddasvástádus bálvalusaid addimis dán lága olis, dohkálašvuoda gáibádusat, geatnegasvuohta ráddádallat bálvalusa vuostáiváldiin, ovttasbargu eará osiiguin hálldašeams ja ássanviesut olbmuide geain leat váttisvuoden.

Stáhta dearvvašvuodageahču doarju evttohusa geatnegahttit suohkaniid čađahit siskkáldas dárkkisteami, muhto oaivvilda ahte geatnegasvuohta berre guoskat olles láhkii.

Stáhta dearvvašvuodageahču oaivvilda ahte evttohus bidjet dohkálašvuoda gáibádusa evttohuvvon láhkatekstii lea deatalaš dahku sihkkarastit bálvalusaide doarvái sosiálfágalaš čanastumi. Stáhta dearvvašvuodageahču lea hui duhtavaš go departemeanta gulaskuddanevttohusas maiddái čujuha ahte dát lea dynámalaš gáibádus, man ferte geahččat ovttas servodatovdánemiin ja áigges áigái gustovaš vugiid ektui mat leat buori sosiálfágalaš barggus.



LOGUT JA DIEÐUT

Dát oassi Geahčodiedáhusas čájeha deataleamos doaimmaid maid fylkkamánnit, Fylkkaid dearvvašvuodageahčut ja Stáhta dearvvašvuodageahču doaimmahit bearráigeahčoeiseváldin ja váiddaásahussan.

Váiddaásshit váilevaš vuogatvuodaid deavdima hárrái sosialbálvalusas	14
Váiddaásshit das go vuogatvuodat dearvvašvuoda-bálvalusaid hárrái eai devdojuvvo	16
Bággen ja fápmogeavaheapmi olbmuid guovdu geain lea psykalaš doaimmashehttejupmi	16
Bággen ja fápmogeavaheapmi olbmuid vuostá geain ii leat mearridanváldi dan hárrái, muhto geat vuostaldit dearvvašvuodaveahki oažžuma	17

Geahču sosialbálvalusa hárrái	17
Geahču dearvvašvuodabálvalusa hárrái	18
Geahčoásshit (ovttaskas ášsit) dearvvašvuoda-bálvalusas	19
Dieðihanguovddás	22
Neahttabáikki www.Helsetilsynet.no geavaheapmi	22
Dokumeanttaid geahčadeapmi	22
Stáhta dearvvašvuodageahču johtočállosat	22
Rehketoalloboadus	22

Váiddaásshit váilevaš vuogatvuodaid deavdima hárrái sosialbálvalusas

Tabeallla 1 Váiddaásshit sosialbálvaluslága olis maid fylkkamánnit leat giedahallan – mannolat 2007 – 2009 ja 2009 giedahallama bohtosat iešguđet ášsesurrgiin.

Fylkkamánneámmát	2007		2008		2009				Rudalaš doarjia		
	Gieda-hallon ášsit	Gieda-hallon ášsit	Gieda-hallojuvvon ášsit	Sosiála bálvalusat				Gieda-hallon ášsit	Rievda-duvvon	Dušsin-dahkko juvvon	Gieda-hallon ášsit
				Gieda-hallon ášsit	Rievda-duvvon	Dušsin-dahkko juvvon	Gieda-hallon ášsit				
Østfold	416	299	248	69	35	10	179	27		29	
Oslo ja Akershus	1286	857	902	195	81	8	637	110		9	
Hedmárku	194	221	157	36	11	0	115	19		4	
Opplánda	169	152	172	28	3	5	138	8		16	
Buskerud	366	311	255	62	22	9	190	14		15	
Vestfold	258	249	263	43	6	11	211	13		23	
Telemárku	148	118	154	55	16	4	98	6		12	
Aust-Agder	55	50	92	20	2	6	69	5		12	
Vest-Agder	161	144	174	44	10	12	122	3		16	
Rogalánda	319	202	217	48	6	1	161	12		3	
Hordalánda	531	356	384	130	6	24	234	17		33	
Sogn ja Fjordane	85	102	63	28	8	7	35	7		1	
Møre ja Romsdal	174	160	118	53	6	18	61	3		9	
Lulli-Trøndelága	211	172	267	63	13	19	187	9		10	
Davvi-Trøndelága	97	89	89	23	1	1	59	2		6	
Nordlánda	212	139	186	71	19	11	102	9		6	
Romsa	238	173	143	57	13	7	80	8		4	
Finnmárku	60	71	64	16	1	4	48	0		10	
Summa	4980	3865	3948	1041	259	157	2726	272		218	

Tabeallla 1 sistisdoallá áššiid main ovttaskas olbmot leat váidán mearrádusaid maid suohkanat leat dahkan sosialbálvaluslága olis, main suohkan ii leat váidimii mieðíhan ja lea Fylkkamánnái, mii lea váiddaásahus, sádden ášši viídaset giedahallamii. Badjel guokte goalmádas váidimiin gusket ruðalaš doarjagii. Ovdamearkka dihte sáhttet ruðalaš doarjaga áššiid váidimat leat doarjaga biehttaleami dahje sturrodaga hárrái, dahje váidagat mat gusket ovdamearkka dihte ássangoluide, goluide biktasiidda, bátnedikšui, dálkasiidda, viessodávviiriidda, mákkiide dahje eará ekonomalaš dárbbuide. Váidimat sáhttet maiddái guoskat eavttuide mat leat biddjojuvvon doarjagiidda. Oktiibuot leat 2009:s giedahallojuvvon 2726 diekkár váidaga, ja 2008:s lei lohku 2809.

2009:s giedahallojuvvoyedje 1041 váidaga sosiála bálvalusaid hárrái, ja 2008:s ges 882. Fuolahusbálká lei dat ovttaskas bálvalus mii eanemus váidojuvvui, namalassii 337 ášši. Dasto bohte ášsit mat gusket geavatlaš veahkkái, 318 ášši, 134 dáin ledje

geavaheaddjestivrejuvvon persovnnalaš veahkkebargi hárrái. 174 váidaga guske doarjaolbmo ohcamidda ja 119 fas helpendoaimmaide.

Váiddaásšíid lohku lea veahá lassánan; jagis 2009 ledje 4158 ja 2008:s 3995, muhto lohku lea ain unni. Jagis 1995 giedahalle fylkkamánnit 8935 váiddaásšíi, ja 2009:s dušše 3948.

Stáhta dearvvašvuodageahču ásahii 2008:s bagadusa dasa movt váiddaásshit sosiála bálvalusaid hárrái galget giedahallojuvvot. Bagadusas deattuhuvvo earret eará ahté fylkkamánnit galget geahčalit dahkat mearrádusa ovdalii go dušindahkat (diimmá sámegiel veršuvnnas adnui sátni šluhtet) suohkaniid mearrádusaid ja sáddet áššiid ruovttoluotta suohkaniidda ođđasis giedahallamii. Tabeallla 1 leat nappo earuhan rievda-duvvon ja dušindahkkojuvvon mearrádusaid áššiin main váidi lea muhtin muddui dahje ollásit ožzon váidaga mieðihuvvot.

Tabealla 2 Váiddaášsit sosiála bálvalusaid hárrái maid fylkkamánnit leat giedahallan – váiddaášsit iešgudet lágan bálvalusaid mielde juhkkojuvvon - 2009

Ámmátguovlu	§ 4-2 a	Dáin BPA	§ 4-2 b	§ 4-2 c	§ 4-2 d	§ 4-2 e	Eará	Oktiibuo
Østfold	22	9	6	12	0	27	2	69
Oslo ja Akershus	50	17	49	21	5	70	0	195
Hedmárku	14	12	1	3	4	13	1	36
Opplánđa	10	7	3	6	0	8	1	28
Buskerud	18	14	8	5	2	29	0	62
Vestfold	12	7	4	13	0	12	2	43
Telemárku	23	4	4	1	3	19	5	55
Aust-Agder	5	3	6	1	2	6	0	20
Vest-Agder	15	2	13	5	0	9	2	44
Rogalánda	8	0	16	2	4	14	4	48
Hordalánda	31	15	19	30	4	45	1	130
Sogn ja Fjordane	12	4	2	9	0	4	1	28
Møre ja Romsdal	17	8	6	11	0	17	2	53
Lulli-Trøndelága	30	14	9	6	1	17	0	63
Davvi-Trøndelága	7	4	1	6	1	7	1	23
Nordlánđa	15	4	13	21	1	21	0	71
Romsa	24	8	12	6	2	12	1	57
Finnmárku	5	2	2	1	0	7	1	16
SUMMA	318	134	174	159	29	337	24	1041

* Bálvalusat leat:

a) geavatlás veahkki ja oahpaheapmi. BPA) geavaheaddjistivrejuvpon persovnnalaš veahkki, logut leat mielde a) vuolde b) helpern

c) doarjaołmmoš

d) sadji ásahusas dahje ásodagas gos lea birrajándora fuolahusbálvalus

e) fuolahusbálvalus

Tabealla 3 Váiddaášsit das go vuogatvuodat dearvvašvuodabálvalusa hárrái eai leat devdojuvpon - áššiid lohku mat Fylkkaid dearvvašvuodageahčut leat loahpahan, juhkkojuvvon daid láhkamearrádusaid mielde maid vuodul dat leat árvvoštallojuvpon - 2007, 2008 ja 2009

Mearrádus	Mearrádus guoská	2007 ²	2008 ²	2009	
		Galle árvvoštallama	Galle árvvoštallama	Galle árvvoštallama	Galle dáin lea váiđi ollásit dahje muhtun muddui ožžon miedi-huvvot
Divšohasvuoigatvuodaláhka					
§ 2-1 vuosttaš lađas	Vuoigatvuhta dárbbašlaš dearvvašvuoda-veahkkái suohkana dearvvašvuodabálvalusas	54	65	82	30
§ 2-1 nubbi lađas	Vuoigatvuhta dárbbašlaš dearvvašvuoda-veahkkái spesialistadearvvaš-vuodabálvalusas	212	194	167	41
§ 2-2	Vuoigatvuhta árvvoštallojuvrot 30 beavvvi sisá	14	10	11	8
§ 2-3	Vuoigatvuhta odđa árvvoštallamii	7	6	8	3
§ 2-4	Vuoigatvuhta buohcciviesu válljet	18	14	9	4
§ 2-5	Individuála plána vuogatvuhta	6	13	8	7
§ 2-6	Vuoigatvuhta buhcciid- sáhttui	390	302	241	55
Kap. 3	Vuoigatvuhta mieldeváikkhuhit ja dieđuid oažžut	32	50	48	17
Kap. 4	Vuoigatvuhta mieđihit/bieht-talit dearvvašvuodaveahki	5	7	1	0
§ 5-1	Vuoigatvuhta journála oaidnit	38	28	30	19
Dearvvašvuodabargiidláhka					
Dearvvašvuoda-bargiidlága §§ 42, 43 ja 44, vrd. divšohasvuoigatvuodalága § 5-2	Vuoigatvuhta divvut ja sihkkut journálas	25	33	21	13
Kommunehelsetjenestelova					
§ 2-1	Vuoigatvuhta dárbbašlaš dearvvašvuodaveahkkái	151	142	146	54
Bátnediksunbálvalusláhka					
§ 2-1	Vuoigatvuhta dárbbašlaš bátnedikšui	0	0	3	0
Eará láhkaperagráfat mat addet vuogatvuodaid dearvvašvuoda-suorggis		0	1	7	4
Summa –ovtaskas mearrádusaid árvvoštallamat ¹		952	865	782	255
Áššiid lohku ¹		888	770	693	

1 Mángga ášši maid Fylkkaid dearvvašvuodageahčut giedahallet, sistisdotlot árvvoštallamiid mángga vuogatvuodamearrádusa hárrái. Danne shaddá árvvoštallojuvpon áššiid lohku stuorát go áššiid lohku.

2 Logut spiekhastit veahkki ovddit jagiid almmuhemiin danne go ovdalaš rapportaid diedut njulgejuvvojtit jus fuomášuvvojtit boasttuuvodat dahje váilevašvuodat.

3 Váiddaášsit divšohasvuoigatvuodalága odda kap. 4A olis, mii gustogodii 1.2.2009, eai leat mielde tabeallas, muhto leat namuhuvvon sierra teakstaoasis dás vuollelis.

Fylkkamánniin vurdojuvvo ahte sii giedħahallet unnimusat 90 % väiddaāššiin golmma mánu sisa. 2009:s giedħahalle sii 80 proseantta āššiin áigemeari siskkobealde, 2008:s ges 87 proseantta, 2007:s 76 proseantta. 10 fylkkamánnéammáha dan 18 ámmáhihs giedħahalle 2009:s eambbo go 90 proseantta váidagiin golmma mánu sisa. Álgus 2009 ledje 579 giedħahalakeahes ášši, ja loahpas ges 776.

Váiddaāšsit maid Stáhta dearvašvuodageahču lea giedħallan
Stáhta dearvašvuodageahču oaččui 2009:snejj lea giedħahallan váiddaāššiit mearrādusaid. Ii oktage dain áššiin rievaduvvon váidi dáhtu mielde.

Váiddaāšsit das go vuogatvuodat dearvašvuodabálvalusaid hárrái eai devdojuvvo
Fylkka dearvašvuodageahču lea váiddaāsahus go olmmoš ii oaččo devdojuvvot vuogatvuodat mat leat addon divšħo hasvuogatvuodálgas ja muhtun eará láhkamearrádusain. Dat geas lea ovddasvástádus bálvalusa hárrái (suohkanat jna.) galget vuos árvvoštallat ášši oddásis, ovdal go ovddiduvvo váiddaāššin Fylkka dearvašvuodageahču. Fylkka dearvašvuodageahču sáhttá geahċadit buot beliid áššis. Fylkka dearvašvuodageahču mearrādus lea loahpalaš.

Jagi 2006 rádjá lassánedje váidimat dearvašvuodavuogatvuodáid väilevaš deavdima hárrái. Manjil 2006 ja erenoamážit guokte majemus jagi lea oħħra lóku njedjan. Jagis 2007 bohte sis 921 oħħra ášši, ja 2009:s lei lóku 751. Dat dahká 18 proseantta njedjama guokte majemus jagi.

Jagis 2009 loahpahedje Fylkkaid dearvašvuodageahču 765 dearvašvuodavuogatvuodáid ášši. Dain leat 693 giedħahallojuvvon. 254 áššis dán 693 giedħahallojuvvon áššis (37 proseantta) lea váidda ollásit dajje muhtin muddui válodon vuhtii, dajje mearrādus lea duššindahkkojuvvon áššemeannudanboasttuvuoda geažil ja nu ain.

Dát lea seamma dásis go jagiin 2007 ja 2008, goas váidit ožzo miedħahusa juogaládje nappo 30 ja 36 proseantta áššiin.

Oktiibuot 39 proseantta vuogatvuodádagħiżi dearvašvuodasvorgiżi jagis 2008 guske mätkegoluid gokčamii ruovtu ja dikšunbákkie gaskka (divšħo hasvuogatvuodálgħi § 2-6). Dain buheċċiidsáhtovádagħiżi lei dábálačċat saħka oalle unna summážiżi, moatti čuodi ruvnnos. Dákkár ášši id lohku lea sakka njedjan guokte majemus jagi, 390 rájes 2007:s 236 rádjá 2009:s. Dát čájeha aħte gulħallan Fylkkaid dearvašvuodageahču ja dearvašvuodadoimmahagħi gaskka lea leamaš ávkien. Čielgaset dieħtu sidjiide geaidda njuolggadusat gusket, ja rievties mearrādusaid dahkan main duogás álkit čilgejjuvvo, dahká aħte boħtet unnit váidagħat.

Stáhta dearvašvuodageahču ášsegiedħallan
Stáhta dearvašvuodageahču lea giedħahallan 7 ávżzuhusa duššindahkat Fylkka dearvašvuodageahču mearrādusaid váiddaāššiin. Guovti áššis oaččui pasieantta váidaga vuhtii váldojuvvot muhtin muddui.

Stáhta dearvašvuodageahču lea giedħahallan váidaga áššis mas Fylkka dearvašvuodageahču lei bieħħtalani riektváidaga giedħahallat. Váidda válđojuvvui vuhtii.

Stáhta dearvašvuodageahču lea giedħahallan Fylkka dearvašvuodageahču bieħħtaleami máksimis ášsegoluid. Maiddá dán áššis válđojuvvui váidda vuhtii.

Bággen ja fápmogeavaheapmi olbmuid guovdu geain lea psykalaš doaimmashehttejupmi

Riktesihkarvuota bággema ja fápmogeavaheami dáfus ovttaskas olbmuid guovdu geain lea psykalaš doaimmashehttejupmi, lea regulerejuvvon sosialbálvaluslága kapiħtal is 4A. Fylkkamánni leat

Tabealla 4 Bággen ja fápmogeavaheapmi psykalaš doaimmashehttejupvon olbmuid guovdu – sosialbálvaluslága kapiħtal 4A – 2009

Fylkkamánnéammá	Suohkanid mearrādusat – § 4A-5 goallmáti ladas bustávva a		Fylkkamánni váidojuvvon mearrādusat – § 4A-5 goallmáti ladas bustáv b ja c			Galle dispensašuvnna (sierralobi) addon oahpahus-gáibádusas – § 4A-9	Galle báikkálā għażiex – § 2-6
	Galle mearrādusa	Gallu olbmui guske mearrādusat	Galle mearrādusa dohkke-huvvón	Galle mearrādusa eai dohkke-huvvón	Gallu olbmui guske mearrādusat pr 31.12.08		
Østfold	760	81	20	3	19	18	17
Oslo ja Akershus	4 167	294	128	4	123	110	33
Hedmárku	233	45	49	0	49	46	4
Opplända	170	29	48	3	48	46	21
Buskerud	4 357	61	39	2	39	234	17
Vestfold	648	35	25	0	25	20	7
Telemárku	169	31	17	0	16	13	3
Aust-Agder	253	27	12	0	12	0	6
Vest-Agder	349	52	82	0	53	13	7
Rogaland	2 603	46	69	1	68	60	20
Hordaland	579	145	130	0	110	105	41
Sogn ja Fjordane	256	28	26	0	26	20	3
Møre ja Romsdal	709	54	56	0	54	53	2
Lulli-Trøndelága	811	64	32	1	32	8	9
Davvi-Trøndelága	233	25	65	0	28	40	14
Nordlända	318	32	46	0	46	37	24
Romsa	709	32	38	0	37	14	9
Finnmárku	2 989	8	4	2	3	35	9
SUMMA	20 313	1 089	886	16	788	872	246

májggat doaimmat dáid láhkamearrádusaid olis, geahča tabealla 4. Dearvašvuodageahču rapportas 7/2008 čilgejuvvojit fylkkamánniit doaimmat ja reporteremát dárkleappot áigodagas 2000-2007.

Suohkanat reporterejít mearrádusaid vaháteastadeaddji doaimmaid birra heahtediliin (ovttaskas dáhpáhusaid) Fylkkamánnai, vrd. § 4A-5 goalmátt laððasa bustáva a. Mearrádusaid lohku lei 2009:s 20 131, ja mearrádusat guske 1089 olbmui. Mearrádusaid ja olbmui logu geahppáneapmi sáhttá boahit das go reporteren lea rievdan.

Fylkkamánnit fertejít dohkkehít mearrádusaid plánejuvvon vaháteastadeaddji doaimmaid hárrái heahtediliin mat geardduhuvvojt dávjá ja doaimmaid mat galget vuostáiváldi vuodðodárbuid, nugo borramuša ja juhkamuša, gárvodeami, vuoinjasteami, oaðdima, čorgatvuoda ja persovnnalaš dorvvolashuoða, dás maiddái oahpahan- ja hárjehallandoaimmaid, , vrd § 4A-5, goalmátt laððasa bustáva a. Fylkkamánnit dohkkehedje 886 mearrádusa 2009:s. 2009 rájes earuhit mii mearrádusaid ja doaimmaid. Okta mearrádus sáhttá sistisdoallat mánga doaimma. Dát sáhttá leat čilgehussan dasa go mearrádusaid lohku lea unnit 2009:s go 2008:s. Juovlamánu 31.b. 2009 ledje 788 olbmo guovdu dahkkojuvvon mearrádusat. Doaimmaid lohku lei 1293.

Registrerejuvvon doaimmat leat ná:

- 461 plánejuvvon vaháteastadeaddji doaimma diliin mat dávjá čuožzilit
- 42 doaimma gokčat bálvalusa vuostáiváldi vuodðodárbuid
- 130 doaimma mekánalaš bággenvugiid geavaheami hárrái (52 doaimma bustáva b olis, 78 doaimma bustáva c olis)
- 262 doaimma váikuheaddji dieðíhanrusttegiid geavaheami hárrái: 262 mearrádusa (30 bustáva b olis, 232 bustáva c olis)
- 13 oahpahan- ja hárjehallandoaimma

Fylkkamánnit adde 872 sierralobi oahpahusgáibádusain maid § 4A-9 bidjá bargiide geat galget čáðahit doaimmaid § 4A-5 goalmátt laððasa bustávaid b ja c olis. Sierralobi lohku guoská mearrádusaide go lea ohccouvvon sierralohpi.

Fylkkamánnit mearriedde golbma váidaga doaimmaide § 4A-5 goalmátt laððasa bustáva a olis; ja ovttá váidaga doaimmaide § 4A-5goalmátt laððasa bustávaid b ja c olis mearridii Mánáidsuodjalusa ja sosiála ássiid fylkkanammagoddi.

Fylkkamánnit čáðahedje 246 báikkálaš geahču. Dáin ledje 207 geahču bággenoaimmaid hárrái main Fylkkamánnis lea geatnegasvuhta atnit bearráigeahču (vrd. § 2-6 vuostáš laððasa nuppi cealkaga). Dasa lassin čáðahuvvojedje 39 eará báikkálaš geahču.

Bággen ja fápmogeavaheapmi olbmuid vuostá geain ii leat mearridanváldi dan hárrái, muhto geat vuosttaldit dearvašvuodaveahki oažzuma

Óððajagemánu 1. b. 2009 rájes gusto óðða kap. 4A divšóhasvuoigatvuodálágas dearvašvuodaveahki birra pasieanttaid geain ii leat mearridanváldi, muhto geat vuosttaldit dearvašvuodaveahki alcceseaset. Ulbmil lea addit dárbašlaš dearvašvuodaveahki heftten dihte duoðalaš dearvašvuodavahága ja eastadan ja unnidan dihte bággenoaimmaid. Bággenoaimmaid čáðaheapmái psykiatrijas leat sierra njuolggadusat dearvašvuodálágas.

Tabealla 5 Bággen ja fápmogeavaheapmi olbmuid guovdu geain ii leat mearridanváldi dan hárrái, muhto geat vuosttaldit dearvašvuodaveahki oažzuma - 2009

Fylka	Mearrádu-said lohku ¹	Galle mearrádusa dušindahkkojuvvon	Galle mearrádusa rievaduvvon	Galle mearrá-dusa bistet eanet go 3 mánu
SUM	1687	125	2	1050

¹ Tabealla čájeha dearvašvuodadoaimmahagaid sádden kopijaid logu Fylkka dearvašvuodagehčui

Dearvašvuodadoaimmahat galgá dahkat mearrádusaid bággerma birra, ja galgá mearrádusa kopija sáddet Fylkka dearvašvuodagehčui. Fylkkaid dearvašvuodageahčut ožžo 2009:s 1687 mearrádusas kopija, ja dán šadde badjel 10 % rievaduvvot dahje dušindahkkojuvvot. Fylkka dearvašvuodageahču dárkkista buot mearrádusaid, ja das lea váldi rievadat dahje dušindahkat mearrádusaid. Jus mearrádus dearvašvuodaveahki hárrái dán kapihttalá olis ii leat váidojuvvon ja dearvašvuodaveahki jotkojuvvo, de galgá Fylkka dearvašvuodageahču, go lea gollan golbma mánu dan rájes go mearrádus dahkkojuvvui, iešheanalís árvvoštallat vel go lea dárbu guoskevaš veahkkái.

Vásáhusat vuosttaš jagis čájehit ahte birrasii 70 proseanta mearrádusain gáibidit Fylkka dearvašvuodageahču reageret, namalassii rávvagiidi addit ja bagadit suohkaniid/bálvalusaid. Rávvagat ja bagadusat leat čadnon mearrádusaid formalitehtaide.

Fylkkaid dearvašvuodageahčut ožžo 7 váidaga dearvašvuodadoaimmahagaid mearrádusaide. Guða ássis doalahuvvui mearrádus. Ovtta váiddaássis dušindagai doaimmahit mearrádusa ieš.

Geahču sosialbálvalusa hárrái

Fylkkamánnit čáðahedje 164 geahču systemarevišvdnan jagis 2009, geahča tabealla 6. Dáin ledje 163 geahču suohkaniid ektui, 1 eará doaibmasuorgi ektui. 134 geahčus gávnannahuvvui lága dahje njuolggadusaid riíkkun. 104 geahčus iskojuvvui čuvvojuvvorit go sihke sosialbálvaluslága ja dearvašvuodalága gáibádusat. Fylkkamánnit ja Fylkka dearvašvuodageahču čáðahedje dáid systemarevišvnaid ovttas. Oktasaš geahčuin ledje 75 riíkkaviidosaš geahču suohkanlaš dearvašvuoda-, sosial- ja mánáidsuodjalusbálvalusaid hárrái mánáide mánáid- ja helpenruovttuin, nu go lea dieðáhusa 5.siiddus válddahallon.

Dan 89 geahčus mat eai lean mielde riíkkaviidosaš geahčus, ledje:

- Psykalačat doaimmashehttejuvvon olbmuid riektesihkarvuhta: 18 geahču
- Mirkogevaheddjiid riektesihkarvuhta fuolalusásahusain: 14 geahču
- Suohkanlaš dearvašvuoda-, sosial- ja mánáidsuodjalusbálvalusat mánáide: 11 geahču
- Gaskaboddosaš orrunsadji: 10 geahču
- Ášsemannudeapmi dearvašvuoda- ja sosialbálvalusaid hárrái ruovttus orruid guovdu: 9 geahču
- Ášsemannudeapmi sosiála bálvalusaid hárrái: 5 geahču
- Doarjaolmmoš ja helpendoaimmat: 4 geahču
- Sin čuovvoleapmi geat leat leamaš institušuvnus dahje giddagasas: 3 geahču
- Sosiála ja dearvašvuodalaš dustenvuogádagat: 3 geahču

Tabealla 6 Sosialbálvalusa bearráigeahču – galle systemarevišuvnna fylkkamánnit leat čádahan jagiin 2007, 2008 ja 2009

Fylka	2007	2008	2009
Østfold	9	9	9
Oslo ja Akershus	17	22	22
Hedmárku	10	9	9
Opplánda	8	6	9
Buskerud	10	11	11
Vestfold	9	9	6
Telemárku	8	7	7
Aust-Agder	7	9	7
Vest-Agder	7	9	7
Rogalánda	10	12	11
Hordalánda	16	14	15
Sogn ja Fjordane	8	8	7
Møre ja Romsdal	13	12	5
Lulli-Trøndelága	13	10	9
Davvi-Trøndelága	8	6	7
Nordlánda	10	11	9
Romsa	10	8	8
Finnmárku	8	7	6
SUMMA	181	179	164

Dat eará bearráigeahčut fátmastedje ekonomalaš rávvema, sosiála bálvalusaid NAV-kantuvraaid olis, sosiála bálvalusaid, main deaddu biddjojuvvui bargiid gelbbolašvuhti, bálvalusaid olbmuid geain lea psykalaš doaimmashehtejupmi ja orrot ássanguovddážiin, bálvalusaid boarrásiida ja bálvalusaid mirkogeavaheddjiid ásahusain.

Juovlamánu 31. beaivvi 2009 ledje ain 44 cuiggodusa sosialbálvalusa dáfus 2008 rájes dahje ovdalačcas mat eai vel lean njulgejuvpon.

Stáhta dearvašvuodageahču gáibidii fylkkamánni čádahit 180 systemarevišuvnna 2009:s.

Fylkkamánnit eai leat 2009:s addán gohčumiid sosialbálvaluslága olis.

Lassin dan 164 systemarevišuvdnii, de leat fylkkamánnit maiddái čádahan 246 báikkáláš bearráigeahču bággendoaimmaid ja fápmogeavaheami hárrái olbmuid vuostá geain leat psykalaš doaimmashehtejumit, geahča tabealla 4.

Geahču dearvašvuodabálvalusa hárrái

2009:s čádahedje Fylkkaid dearvašvuodageahčut 279 systemarevišuvnna. Systemarevišuvnnat juohkásedje ná:

- Suohkaniid ektui: 189 systemarevišuvnna
- Spesialistadearvašvuodabálvalusa ektui: 87 systemarevišuvnna
- Priváhta praktiserajeaddji dearvašvuodabargiid guovdu: 3 systemarevišuvnna

Dasa lassin lea Rogalándda dearvašvuodageahču čádahan guokte systemarevišuvnna dearvašvuodadilášvuodaid hárrái petroleumdoaimmagain.

Dan 189 systemarevišuvnnas mat ledje suohkaniid guovdu, čádahuvvojedje 104 ovttasbargun Fylkka dearvašvuodageahču ja Fylkkamánni gaskka, dan bokte ahte sihke dearvašvuoda- ja sossiallágaid gáibádusat guorahallojuvvoyedje. Oktiibuot 75 dáin geahčuin ledje oassin riikkaviidosáš suohkanlaš dearvašvuoda-,

sosial- ja mánáidsuodjalusbálvalusaid bearráigeahčus mánáid hárrái nu go lea čilgejuvon diédáhusa 5.siiddus.

Fylkkaid dearvašvuodageahčut leat dasa lassin čádahan riikkaviidosáš geahču spesialistadearvašvuodabálvalusaid hárrái guovllupsykiatrijalaš guovddážiin (DPS) rávisolbmuid várás geain leat psykalaš gillámúsat. 28 dan 87 geahčus mat ledje spesialistadearvašvuodabálvalusaid guovdu, ledje oassin dán riikkaviidosáš geahčus, mii válddahallojuvvo diédáhusa 7. siiddus.

215 geahčus dán 279 geahčus gávn nahuvvojedje láhka dahje - njuolggadusrihkummat.

176 systemarevišuvnna eai lean mielde riikkaviidosáš geahčus, ja dáin ledje 114 suohkaniid guovdu, 59 spesialistadearvašvuodabálvalusaid guovdu ja 3 priváhta doaimmaheddiid guovdu.

Dan 114 bearráigeahčus suohkaniid guovdu mat eai lean mielde riikkaviidosáš bearráigeahčus, juohkásedje geahčut ná:

- 40 geahču: dálkkasgieđahallan buhcciidruovttuin
- 22 geahču: eará bearráigeahču buhcciidruovttuin
- 11 geahču: suohkanlaš dearvašvuoda-, sosiál- ja mánáidsuodjalusbálvalus mánáide
- 9 geahču: ášsegiedđahallan dearvašvuoda- ja sosialbálvalusaid hárrái ruovttuin orru olbmuide
- 4 geahču: ruovttubuoħħċidikšu
- 3 geahču: doavttirvávtat
- 3 geahču: čuovvoleapmii manjel orruma institušuvnna dahje giddagasas
- 3 geahču: sosiál- ja dearvašvuodadustehus
- 3 geahču: infekšuvdnakontrolla
- 3 geahču: birasulbillaš dearvašvuodasuodjalus
- 2 geahču: diediħangeatnegasvuhta mánáidsuodjalussii
- 2 geahču: fysioterapijabálvalus
- 2 geahču: veajuiduhtin

Dasa lassin ledje soames ovttaskas bearráigeahčotemá.

Tabealla 7 Dearvvašvuodabálvalusa bearráigeahču – galle systemarevišuvnna Fylkkaid dearvvašvuodageahčut leat čádahan jagiin 2007, 2008 ja 2009

Fylka	2007	2008	2009
Østfold	12	15	15
Oslo ja Akershus	13	32	33
Hedmárku	12	12	12
Opplánda	10	16	15
Buskerud	14	13	17
Vestfold	14	20	13
Telemárku	13	14	13
Aust-Agder	13	13	13
Vest-Agder	12	14	12
Rogalánda	11	20	18
Hordalánda	26	26	21
Sogn ja Fjordane	11	12	12
Møre ja Romsdal	16	17	17
Lulli-Trøndelága	16	15	14
Davvi-Trøndelága	10	10	13
Nordlánda	19	16	17
Romsa	14	16	13
Finnmárku	11	12	11
SUMMA	247	293	279

Dan 59 bearráigehčus spesialistadearvvašvuodabálvalusaid guovdu mat eai lean mielde riikkaviidosá̄ bearráigehčus, juohkásedje geahčut ná:

- 14 geahču: bálvalusat heahtevuostáiváldimiin
- 8 geahču: dieđihangeatnegasvuohta Fylkka dearvvašvuodageahčui
- 5 geahču: dieđihangeatnegasvuohta vuodjinkoartta dearvvašvuodagáibádusaid hárrái
- 4 geahču: gynekologalaš ossodaga/riegádahttinossodaga balvalusat
- 4 geahču: intensiivaossodaga bálvalusat
- 4 geahču: veajuiduhttin
- 4 geahču: fágairdrasttideaddjii bálvalusat mirkogeavaheddjiide
- 3 geahču: dieđihangeatnegasvuohta mánáidsuodjalussii

Loahppa 13 geahču ledje geahčut eará ossodagain spesialistadearvvašvuodadoaimmagas.

Juovlamánu 31. beavvvi 2009 ledje ain 79 gohčuma dearvvašvuodabálvalusa geahču 2008 rájes dahje ovdalaččas mat eai lean njulgejuvvon.

Stáhta dearvvašvuodageahču góibidii Fylkkaid dearvvašvuodageahčuid čáđahit 300 systemarevišuvnna.

Gohčumat, gidden ja bággensáhkku

Stáhta dearvvašvuodageahču ii leat 2009:s addán gohčuma ovttage suohkanii dahje dearvvašvuodadoaimmagahkii boasttuvuodaid váilevaš njulgemä geažil.

Tabealla 8 Geahčoašsit Fylkkaid dearvvašvuodageahčuin – galle ášši loahpahuvvon ja ášsegiedahallanáigi - 2007, 2008 ja 2009

Fylkkamánnéámmát	Galle loahpahuvvon ášši			Oassi main lei badjel vihla mánu giedahallanáigi jagis 2009
	2007 ¹	2008 ¹	2009	
Østfold	120	222	177	55 %
Oslo ja Akershus	314	392	331	35 %
Hedmárku	114	114	122	67 %
Opplárda	74	51	50	74 %
Buskerud	94	116	109	61 %
Vestfold	120	62	96	28 %
Telemárku	77	62	75	40 %
Aust-Agder	29	42	37	46 %
Vest-Agder	56	64	69	43 %
Rogalánda	139	105	101	46 %
Hordalánda	153	205	188	37 %
Sogn ja Fjordane	42	54	63	11 %
Møre ja Romsdal	71	92	130	58 %
Lulli-Trøndelága	93	120	111	33 %
Davvi-Trøndelága	41	77	72	75 %
Nordlánda	94	110	82	40 %
Romsa	75	92	83	35 %
Finnmárku	21	27	62	34 %
SUMMA	1727	2007	1958	45 %
Dasa lassín loahpahuvvon almmá árvvoštallama haga, danne go váidojuvvon bivdojuvvui válđit oktavuoda váidiin, gávnahanan dihte heivvolaš čovdosa.	291	287	285	

¹ Muhtun logut spiehkastit veahá ovddit jagiid almmuhemiin dannego ovdalaš rapporttaid dieđut njulgejuvvojit jus fuomášuvvojtit boasttuvuodat dahje váilevašvuodat.

Geahčoášsit (ovttaskas ášsit) dearvvašvuodabálvalusas

Geahčoášsit maid Fylkka dearvvašvuodageahču lea giedahallan

Geahčoášsit leat ášsit maid Fylkka dearvvašvuodageahču giedahallá pasieanttaid, lagas olbmuid dahje earáid váidimiid olis, ja mat gusket vejolaš váilevašvuodaide bálvalusain.

2009:s lei odđa áššiid lohku juohke 100 000 ássi nammii 33 rájes Rogalánddas ja 36 Oslos ja Akershusas, ja olles 113 rádjái Finnmarkkus. Riikkas ledje oktiibuoit 2437 odđa geahčoášsi 2009:s. Dat vástida 51 odđa ášši juohke 100 000 ássi nammii ja lea 217 ášši eanet go 2008:s, namalassii 10 % lassáneapmi.

Fylkkaid dearvvašvuodageahčuid dieđihuvvon loahpatkeahthes áššiid lohku (ášsit mat ain leat giedahallojuvvome) lassáni 916 rájes 2008 loahpas, 968 áššái 2009 lohppi, mii lea 6 proseantta lassáneapmi.

Stáhtabušeatha giedahallama bokte mearriduvvo áššemeannudeami áigemearri. Badjel bealli geahčoášsiin galgá leat giedahallojuvvon viđá mánu sisá. Dán devde 12 Fylkka dearvvašvuodageahču 2009:s, ja 2008:s ges ledje 11 mat devde góibádusa (Oslo ja Akershus Dearvvašvuodageahču adno oktan fylkan). Jus buot fylkkaid geahčá ovttas, de olahedje góibádusa buot fylkkat, go riikkas oktiibuoit giedahallojuvvoyedje 55 % áššiin vuollel 5 mánu. Dát lea buorráneapmi guovtti ovddit jagi ektui, goas góibádus jur olahuvvui. Buorráneami dáfus ferte muittus atnit ahte áššemeannudanáigi lea biddjojuvvon dan vuodđul ahte leat eanemustá 2000 odđa ášši, mii lea 437 unnit go áššiid duohta lohku 2009:s, ja 10 proseantta eanet ášsit go ovddit jagi.

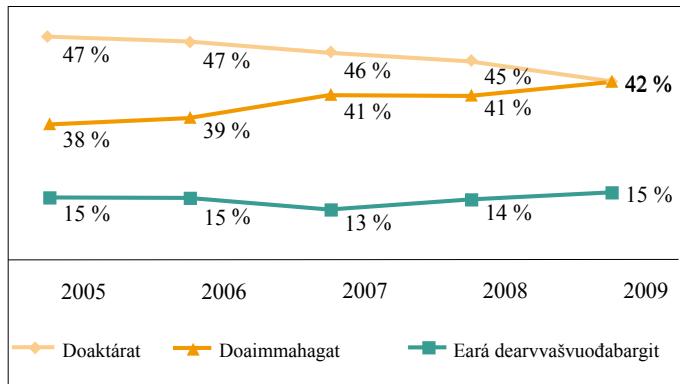
Tabealla 9 Rievttalaš vuodđu man ektui Fylkka dearvvašvuodageahču lea árvvoštallan geahčoášsiid, 2007, 2008 ja 2009

Dearvvašvuodabargiidlhákka	2007 ¹	2008 ¹	2009
Mearrádus dearvvašvuodabargiidlágas			
Dohkálašvuohta: láhhten (§ 4)	183	247	202
Dohkálašvuohta: iskkadeapmi, diagnostikka, dikšu (§ 4)	1543	1519	1712
Dohkálašvuohta: dálkkasteapmi (§ 4)	204	214	229
Dohkálašvuohta: eará (§ 4)	252	277	290
Ovttatmano veahkki (§ 7)	41	34	39
Diehtojuohkin (§ 10)	84	83	102
Doaimma organiseren (§ 16)	133	199	192
Jávohisvuodageasku, diedihanvuigatvuohta, diedihanriekti (kap.5 ja 6)	102	117	117
Pasieantajournála (§§ 39–41)	231	255	233
Dohkálašvuohta dearvvašvuodabargin: góihuhtinávdnasiid boasttugeavaheapmi (§ 57)	27	50	44
Dohkálašvuohta dearvvašvuodabargin: eará dilálašvuodat (§ 57)	56	56	64
Mearrádus spesalistadearvvaš-vuodabálvaluslágas			
Geatnegasvuohta doaibmat bealuštahti vugii (§ 2-2)	479	573	576
Eará geatnegasvuodat	478	625	579
Summa árvvoštallanvuodđu ¹	3813	4249	4379
Galle ášši árvvoštallojuvvon ²	1727	2007	1958

¹ Logut spiehkastit veahá ovddit jagiid almmuhemiin danne go ovdalaš rapporttaid dieđut njulgejuvvojit jus fuomášuvvojtit boasttuvuodat dahje váilevašvuodat.

² Májga ášši maid Fylkkaid dearvvašvuodageahčut giedahallet, sisstisdotlet árvvoštallamiid májga vuogtavuodamearrádusa hárrái. Danne shaddá árvvoštallojuvvon áššiid lohku stuorát go áššiid lohku.

Govus 1 Bearráigeahččoáššiid objeavttat



Oslo ja Akershus Dearvvašvuodageahčču lea eanemus dagahan ah te ášsemeannudanáigi lea buorránan. Dát lea čielgasit stuorámus fylkkakantuvra ja lei mángga ovddit jagi rahčan olahit ášsemeannudeami áigemeari. 2009:s doaimmahii Oslo ja Akershus Dearvvašvuodageahčču 65 proseantta dan 331 geahččoáššis viða mánu sisa. Vástideaddji lohku lei 2008:s 32 proseantta 392 áššis.

Geahččoáššit leat dávjá mánggabéalagat. Tabealla 9 čájeha ah te juohke áššis leat guokte golbma árvvoštallanvuodu. Bealuštahti doaibma lea dat temá mii dávjjimusat árvvoštallojuvvvo. Dasto bohtet árvvoštallamat mat gusket pasieantajournála čállima geatnegasvuodáide. Áššit mat gusket górihuhtinmirkkuid ja eará gažaldagat bargiid dohkálašvuoda hárrái, leat hárve, muhto dábalaččat duodalaččat. 2009:s sád dejedje Fylkkaid dearvvašvuodageahččut 86 proseantta dán áššiin Stáhta dearvvašvuodageahččui hálddahuslaš reakšvnna árvvoštallamii, ja ollislaš sáddenproseanta lei muđui 13.

Go pasieanttat váidet dearvvašvuodabálvalusa kvalitehta, de dávjjimusat leat doaktárat mat váidojuvvvoit. Dat ii leat imáš, go doaktárat han leat ge njunuš dearvvašvuodabargit geat dahket mearrádusaid pasieantadivšu hárrái. Muhto dearvvašvuodabálvalusat lea mihá eanet go bálvalusat maid doaktárat ja eará dearvvašvuodabargit addet dađi miele. Siskáladas bearráigeahčču eavttut nannejit ah te jodiheddjiin lea ovddasvástádus organiseret ja doaimmahit bálvalusaid dainna lágiin ah te vuhtii váldá ah te ovttaskas olbmot duos dás sahttet dahkat boastut. Dearvvašvuodabálvalusat galget organiserejuvvot nanu ja boasttuvuodáid gierdi vuogádahkan, nu ah te boasttuvuhta ovttá ladđasis fuomášuvvo ovdal go dahká váikkuhusaid pasieanttaid guovdu.

Bearráigeahččoorgánat leat danne mánggaid jagiid geahččalan muittuhit doaimmahagaid sin ovddasvástádusa birra ja eastadit ah te bargit geat ledje dáhpáhusa lagamusas, šadet menddo stuora noadi guoddit. Govus 1 čájeha ah te doaimmahagaid árvvoštallama oassi lea jámma lassánan 38 proseanttas 2005:s 42 prosentii 2009:s, go fas guorahallamat doaktáriid guovdu leat njedjan 47 proseanttas 42 prosentii seamma viða jagi áigodagas. Bearráigeahččoárvvoštallamat eará dearvvašvuodabargiid go doaktáriid hárrái, leat bisson 13-15 proseanttas jagiid 2005-2009.

Geahččoáššit maid Stáhta dearvvašvuodageahčču lea giedahallan

Stáhta dearvvašvuodageahčču giedahallá duođaleamos geahččoáššiid, maid Fylkkaid dearvvašvuodageahččut sáddejít. Jagis 2009 giedahalai Stáhta dearvvašvuodageahčču 301 ášši (224 jagis 2008). Addojuvvojedje 235 reakšvnna, 24 dán doaimmahagaid vuostá ja 211 dearvvašvuodabargiid vuostá (2008:s ledje 155 reakšvnna). Stáhta dearvvašvuodageahčču lea loahpanan 87 ášši almmá reakšvnna addima haga (jagis 2008 ledje 65).

99 dearvvašvuodabargi masse oktiibuot 108 autorisašvnna/liseanssa 2009:s (2008: masse 63 autorisašvnna). Eanas autorisašvnnaat válđojuvvoyedje eret mirkogeavaheami geažil, ja dákkár áššit dahket golbma njealjádasa lassáneamis 2008 rájes 2009 rádjái. Eanas mirkogeavahanáššit álgghauvvoyit dan bokte ah te bargoaddi sádde dieđu bearráigeahččoeiseválddiide.

Skábmamánu 1. beaivvi 2008 gustogodii dearvvašvuodabargiidlága § 59a. Láhkanjuolggadus sistisdoallá odđa reakšuvdnauogi mii addá Stáhta dearvvašvuodageahččui válđdi ráddjet dearvvašvuodabargiid autorisašvnna, almmá dan haga ah te eavttut válđit eret autorisašvnna leat devdojuvvon. Gávcci dearvvašvuodabargi ožžo ráddjejuvvot iežaset autorisašvnnaid dearvvašvuodabargiidlága § 59a mielde jagis 2009.

Oktiibuot 21 dearvvašvuodabargis duoguštuvvui autorisašvdna/liseansa gaskaboddosaččat dan botta go sin ášši guorahallojuvvui (bargi suspenderejuvvui). Stáhta dearvvašvuodageahčču guhkidií golmma dearvvašvuodabargi autorisašvnna duogušteami.

2009:s oaččui Stáhta dearvvašvuodageahčču dieđu ah te 13 dearvvašvuodabargi eaktudáhtolaččat adde eret iežaset autorisašvnna. Njeallje doaktára adde eaktudáhtolaččat eret vuogatvuoda olbmuide čállit A ja B joavkku dálkasiid.

Stáhta dearvvašvuodageahčču sáddii Stáhta dearvvašvuodabargiid nammagoddái (HNP) badjel 62 mearrádusváidaga 2009:s; lohku lei 33 jagis 2008. Dán váidagiin ledje 49 váidaga hálddahuslaš reakšvnnaid vuostá (dán ledje golbma suspenšuvdnamearrádusa), ja 10 váidaga ledje autorisašvnna massima geažil danne go leat rihkkon ráddjejuvvon autorisašvnna eavttuid. Nammagoddi nannii jagis 2009 Stáhta dearvvašvuodageahčču mearrádusaid 44 áššis. 2 mearrádusa nuppástuhittojuvvoyedje, 1 mearrádus nuppástuhittojuvvui belohakii, ja 2 mearrádusa dušindahkkojuvvoyedje. Okta váidi gesii váidaga ovdal go nammagoddi lei giedahallagoahtán dan.

Stáhta dearvvašvuodageahčču ovttasbargá politijaiguin muhtun áššiin. Stáhta dearvvašvuodageahččus lea maid váldi gáibidit áššáskuhittima, ja dát dahkkui 3 áššis 2009:s; 2008:s ges 7 áššis. 9 áššis gávnaháhi Stáhta dearvvašvuodageahčču ah te ii leat ágga áššáskuhittit dearvvašvuodabargiid ii ge doaimmahagaid. Stáhta dearvvašvuodageahčču váiddii guokte bargi politijaide go váruhii ránggáštahti daguid dahkkojuvvon. Vástideaddji lohku 2008:s lei 6. Politijaiid

Tabealla 10 Galle geahčoášši Stáhta dearvvašvuodageahču lea loahpahan ja galle

	Reakšuvnnat	Ii reakšuvdna	Loahpahuvvon ášsit
2002	103	71	173
2003	125	55	172
2004	148	101	237
2005	168	87	242
2006	184	76	252
2007	181	95	271
2008	155	65	224
2009	235	87	301

ávžžuhusa mielde attii Stáhta dearvvašvuodageahču ráðjeaddi cealkámuša 2 ášsis.

2009:s ohce 69 dearvvašvuodabargi Stáhta dearvvašvuodageahču addit odđa autorisašuvnna dahje ráddjejuvvon autorisašuvnna, go ovdal ledje massán dan (57 ohcaman 2008:s). Dán leat 53 ohcama gieðhallojuvvon loahpalačat. 7 dearvvašvuodabargi ožžo autorisašuvnna ruovttoluotta almmá eavttuid haga, 12 dearvvašvuodabargi ožžo ráddjejuvvon autorisašuvnna doaimmahit barggu dihto eavttuid mielde. 32 geat ohce odđasis autorisašuvnna, eai ožžon dan ja 2 ohcama eai gieðhallojuvvon váilevaš duoðaštusaid geažil.

Stáhta dearvvašvuodageahčus ohce 3 dearvvašvuodabargi vuogatvuoda cálilit pasieanttaide A ja B joavkkuid dálkasiid,

geat ovdal leat massán dán vuogatvuoda. Stáhta dearvvašvuodageahču gieðahalai 2009:s 2 dálkkasčállinvuogatvuoda ohcama, ja nubbi dán oačui vuogatvuoda, nubbi ii.

2009:s gieðahalai Stáhta dearvvašvuodageahču 32 ášši doaimmahagaid guovdu, ja 2008:s ges 15. 24 ášsis gávn nahuvvui dearvvašvuodalágaid rihkkun váilevaš siskkáldas organiserema ja stivrejumi olis. 8 ášsis eat gávn nahuan ahte láhka lea rihkkojuvvon. Eanas oktavuoðain lea Fylkka dearvvašvuodageahču mii loahpaha áššiid mat gusket dearvvašvuodabálvalusaid váilevašvuodaide dahje váilevaš stivrejupmái. Danne lea dakkár áššiid lohku oalle unni Stáhta dearvvašvuodageahču dieðuin, go buohtastahtá loahpahuvvon áššiid ollislaš loguin.

2009:s oačui Stáhta dearvvašvuodageahču 303 odđa ášši gieðahallamii, ja 2008:s ges 292. Jagis 2009 lei gaskamearalaš áššiegiedhallanági 5,9 mánu (2008:s lei 5,2 mánu). Juovlamánu 31. beaivi 2009 ledje 176 geahčoášši gieðahallamii Stáhta dearvvašvuodageahčus, ja lagi ovdal lei lohku 175.

2009:s bivddii Stáhta dearvvašvuodageahču 21 áššedovdi árvvoštallama 19 geahčoáššis. Dasto goh cui Stáhta dearvvašvuodageahču 2 dearvvašvuodabargi medisiinnalaš dahje psykologalaš guorahallamii, dearvvašvuodabargiidlága § 60 olis.

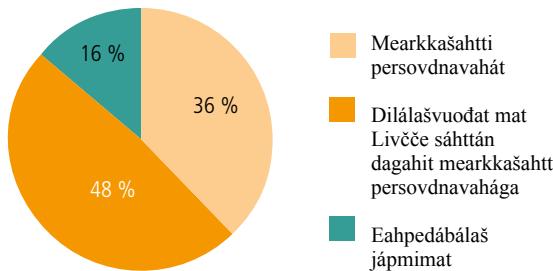
Tabealla 11 Stáhta dearvvašvuodageahču reakšuvnnaid logut dearvvašvuodabargi vuostá – iešguđet dearvvašvuodabargit – 2009 (2008 ruođuid siste)

	Várrehus	Autorisa-šuvnna dahje liseanssa massin	Dálkkas-čálihan-vuogat-vuoda massin	Ráddjejuvvon autorisašuvdna dahje liseansa (§ 59)	Ráddje-juvvon autorisa-šuvdna/-liseansa (odđa § 59a)	Spesialista-dohkcheami massin	Oktiibut
Doavttir	64 (47)	28 (20)	3 (8)	0 (1)	5 (0)	2 (1)	102 (77)
Bátnedoavttir	1 (4)	4 (0)					5 (4)
Psykologa	2 (1)	1 (1)					3 (2)
Buohccidivššár	6 (7)	44 (21)		1 (0)	1 0)		52 (28)
Veahkkedivššár	1 (1)	19 (10)			2 (0)		22 (11)
Suodjalusdivššár	1 (0)	4 (1)					5 (1)
Čalbmeeadni	3 (0)	1 (1)					4 (1)
Fysioterapeuta	1 (1)	0 (1)					1 (2)
Eará dearvvaš-vuodabargit	6 (3)	7 (8)					13 (11)
Autoriserekeahthes	4 (6)	0					4 (6)
Oktiibut	89 (70)	108 (63)	3 (8)	1 (1)	8 (1)	2 (1)	211 (143)

Tabealla 12 Ágga dasa go autorisašuvdna lea válđojuvvon eret dearvvašvuodabargiin, iešguđet dearvvašvuodabargi logut (2008 logut ruođuid siste)

	Buohccidivššár	Veahkkedivššár	Doavttir	Eará	Summa
Mirkogeavaheapmi	38 (15)	11 (7)	10 (10)	7 (5)	66 (37)
Buozanvuohtha			2 (1)	1 (0)	3 (1)
Seksúala-laččat geavahan pasieantta	1 (1)	3 (0)	4 (1)	3 (2)	11 (4)
Láhttenvuohki	3 (2)	3 (3)	3 (0)	5 (3)	14 (8)
Dohkketmeahttunvuohtha	0 (1)	1 (0)	3 (2)	1 (0)	5 (3)
Ii doahttalan várrehusa		1 (0)	4 (3)		5 (3)
Massán olgoriikkas	2 (2)		2 (2)	0 (2)	4 (6)
Eará			0 (1)		0 (1)
Summa	44 (21)	19 (10)	28 (20)	17 (12)	108 (63)

Govus 2 Diedáhusat registrerejuvvo 2008:s iešguđetlágán vahágat



Diedihanguovddáš

Stáhta dearvvašvuodageahču Diedihanguovddáš lea diehtočoakkáldat dáhpáhusaide mat leat diedihuvvon spesiali stadearvvašvuodabálvaluslága § 3-3 olis. Dearvvašvuodaásahusat leat geatnegasat addit čálalaš diedáhusa Fylkka dearvvašvuodageahčui mearkkašahti persovdnovahágiid birra ja dáhpáhusaid birra mat livče sáhttán dagahit mearkkašahti persovdnovahága pasientii dearvvašvuodabálvalusa addima olis dahje jus okta pasieanta vahágttá nuppi.

Jagis 2008 registrerejuvvojedje 1289 diedáhusa (2039 jagis 2007). Badjel goalmmádas (36 proseantta) gusket mearkkašahti persovdnovahágiida, ja bealli (48 proseantta) fas guoská dáhpáhusaide mat livče sáhttán dagahit mearkkašahti persovdnovahága. Jagis 2008 diedihuvvojedje 206 eahpedábálaš jápmima (16 proseanta diedihemiin).

18 proseantta buot diedáhusain ledje dan geažil go dálkasat leat boastut geavahuvvon.

8 proseantta diedáhusain mat registrerejuvvojedje 2008:s, gusket dáhpáhusaid riegádahttimiid oktavuodas. 67 proseanttas dán diedáhusain mat guske riegádahttimienda, guoskkai diedáhus eadnái, ja 33 proseantta ges mánnái. Leat registrerejuvvo 17 eahpedábálaš jápmima, go mánná jámii riegádettiin.

17 proseanta diedáhusain mat dán lagi registrerejuvvojedje, ledje dáhpáhusat psykalaš dearvvašvuodas uodjalusas. Ledje 80 diedáhusa iešsorbmemä birra, 40 diedáhusa iešsorbmengeahčaleami birra ja 21 diedáhusa iežas roasmmuhuhtima birra. Eanas dán diedáhusain guske pasieanttaide geat ledje sisacállojuvvoon psykiatralaš ossodagaide, dahje pasieanttaide geat ledje psykiatralaš divšsus somáhtalaš ossodagain.

Neahttabáikki www.helsetilsynet.no geavaheapmi

Neahttabáikkis ledje 2009:s sullii 4,3 miljovnna siidoájeheami. (2008:s 4,8 miljovnna). Eanemus gehčcojuvvoon siiddut leat (siidogeahčamat ruođuid siste):

- geahčcoraporttat (1 170 000)
- almmuheamit/diedáhusat (1 100 000)
- Fylkkaid dearvvašvuodageahčut (360 000)
- njuolggadusat (310 000)
- ođđasat (308 000)

Dokumeanttaid geahčadeapmi

Stáhta dearvvašvuodageahču oacčui 2009:s 1295 diŋgojumi geahčadit dokumeanttaid. Jearamat bohte mediaorgánain mat servet Elektrovnnaš poastajournálii (EPJ). 2008:s ledje 1481 diekkár diŋgojumi.

Stáhta dearvvašvuodageahču johtočállosat

(Namahusat dás jorgaluvvoon sámegillii)

- IK-3/2009 (17.11.2009) Gáibádusat ohcamii oažžut ruovttoluotta dálkkasčállin vuogatvuodja. Bagadus Stáhta dearvvašvuodageahču ášsegiedahallamii.
- IK-2/2009 (28.8.2009) Njuolggadusat fylkkamánniid váiddagiedahallamii áššiin mat gusket ruđalaš sosialveahkkái.
- IK-1/2009 (2.6.2009) Diedut dutnje gii leat massán autorisašuvnna dahje go leat eaktudáhtolačat addán dan eret.

Rehketdoalloboadus

Tabealla 13 Rehketdoalloboadus 2009 – bušeahttakapihttalat 721 ja 3721 Stáhta dearvvašvuodageahču (1000 kruvnnot)

Kategoriija boadut / golut	Bušeahttta	Rehketdoallu	Erohus
Fásta bálkágolut	49 766	46 335	3 430
Rievddadeaddji bálkágolut	3 114	6 010	(2 895)
Viessohoiden jna. (viessoláigu, elrávdnji, čorgen, bearráigeahčan)	8 360	8 430	(70)
Eará golut	21 130	18 303	2 827
Goluid summa	82 370	79 078	(3 292)
Boadut	2 211	2 313	102
Netto golut / unnit geavaheapmi	80 159	76 765	3 394

Golut váiddagiedahallamii ja Fylkkaid ja Fylkkamánniid dearvvašvuodabearräigehčui gokčojuvvojít Fylkkamánnéammáhiid bušeahttakapihtalis 1510

Bivdit evttohasaid KARL EVANG-BÁLKÁŠUPMÁI 2010!

Karl Evang-bálkášupmi (NOK 50 000) geigejuvvo
Karl Evang-semináras man Stáhta
dearvvašvuodageahču Lágida golggotmánu
19. beaivvi Oslo Allaskuvvlas (Høgskolen i Oslo).
Seminarára lea rabas buohkaid,
ii dárbbáš dieđihit ja lea nuvttá.
Loga eanet bálkášumi ja seminára birra
helsetilsynet no
Sádde evttohasa ovdal borgemánu 20. beaivvi deike:
Statens helsetilsyn, P.b. 8128 Dep, 0032 OSLO

Geahččoraporttat

Juohke sosial- ja dearvvašvuodageahču
raporta almmuhuvvo neahttabákkis
www.helsetilsynet.no. Doppe sáhtát daid
viežžat fáttáid mielde, suohkaniid mielde,
dearvvašvuodadoaimmahagaid mielde,
fylkka dahje jagi mielde.

Statens helsetilsyn
Norwegian Board of Health Supervision
Postboks 8128 Dep
0032 OSLO

Telefovda: (+47) 21 52 99 00
Fáksa: (+47) 21 52 99 99
E-poasta: postmottak@helsetilsynet.no Interneahhta:
www.helsetilsynet.no Galledančujuhus: Calmeyers
gate 1, Oslo

Njukčamánnu 2010